

Колективни аутор

УМРЕЖАВАЊЕ КЊИЖЕВНОШЋУ

Две приче

Ниш, 2022.

Аутори

Прва прича

Јана Голубовић

Предраг Ђуришић

Саша Мајсторовић

Мика Маријана Угрица

Мина Станковић

Лара Киш

Теона Јовановић

Нађа Комленић

Даница Леповић

Снежана Радоичић

Анабела Бајић

Дајана Јовић

Виолета Станић

Николина Илкић

Огњен Ђурђевић

Јелена Ловрић

Марина Фелбаб

Миљана Стојановић

Радмила Динић
Уна Станковић
Анђела Ђурковић
Маша Настић
Софија Стајић
Александра Лазић
Наталија Сушић
Николина Пустивук
Хелена Стевановић
Јована Милетић
Филип Марковић
Анђела Миленовић
Теодора Војиновић
Милица Станковић
Анастасија Костић
Марија Глишић
Лука Делетић
Мина Стојановић
Анђела Голубовић
Анђа Нушић

Наташа Лујић Новић
Мирољуб Милутиновић
Естебан Телије
Тијана Голубовић
Лука Живковић
Сава Јовановић
Тамара Цвејић
Мина Комадина
Илија Тотев-Јовић
Андреј Виденовић
Теодора Митровић
Мина Јовановић
Анастасија Шћекић
Софија Станојевић
Лара Тајем
Ива Марковић
Никола Анђелковић
Димитрије Голубовић
Лазар Костић
Наталија Милосављевић

Дуња Цекић

Милица Јовић

Емилија Маринковић

Исидора Милошевић

Милица Вељковић

Наталија Јовановић

Тијана Ђорђевић

Друга прича

Ивана Јовановић

Емилија Трајковић

Владица Тасић

Лука Цветковић

Петра Јеремић

Теодора Живковић

Дуња Соколовић

Млађана Живадиновић

Јована Величковић

Сара Стојановић

Катарина Миленковић

Мирјана Митровић

Сања Стевановић

Никола Михајловић

Душан Петровић

Др Андријана Николић

Гања Николић

Анђела Стевановић

Давид Петровић

Вера Јеловац
Јана Милисављевић
Јелена Бијуклић
Слађана Живковић
Сташа Раденковић
Гаврило Марковић
Андрија Живадиновић
Емилија Ђорић
Јована Милојковић
Неда Стојановић
Кристина Ристић
Јована Ивковић
Миљана Ивковић
Ева Аџемовић
Исидора Вукадиновић
Јана Павловић
Мина Никодијевић
Јована Цакић
Тамара Никодијевић
Јован Ђорђевић

Сара Петровић
Иван Миленовић
Тара Стојковић
Наталија Новковић
Ивона Вељковић
Доротеја Петковић
Наталија Пантић
Софија Ристовић
Мина Стојковић
Ана Миливојевић
Аница Манојловић
Вишња Милошевић
Сергеј Ристановић
Татјана Минић

Ментори

Прва прича

Др Лидија Неранчић Чанда,
професор Српског језика и књижевности
Весна Антић,
професор Српског језика и књижевности
Јасмина Рочкомановић,
професор Српског језика и књижевности
Жељка Дамјановић,
професор Српског језика и књижевности
Др Наташа Иветић,
професор Српског језика и књижевности
Маја Милосављевић Стојановић,
професор Српског језика и књижевности
Неда Гашовић,
професор Српског језика и књижевности
Татјана Голијанин,
професор Српског језика и књижевности
Миљана Петрић,
професор Српског језика и књижевности
Драгана Хаџи-Ђокић,
професор Српског језика и књижевности
Марија Станчић Михајловић,
професор Српског језика и књижевности
Доц. др Владимир Ђурић,

професор Филозофског факултета у Нишу
Маја Димитријевић,
професор Српског језика и књижевности
Нађа Ђорђевић,
професор Српског језика и књижевности
Др Данијела Петровић,
професор Српског језика и књижевности
Бранкица Вељковић,
професор Српског језика и књижевности
Оливера Аризановић,
професор Српског језика и књижевности

Друга прича

Нела Димитријевић,
професор Српског језика и књижевности
Биљана Бошковић Мутавцић,
професор Српског језика и књижевности
Доц. др Кристина Митић,
професор Филозофског факултета у Нишу
Др Андријана Николић,
професор Универзитета у Цетињу
Доц. др Бојан Марковић,
професор Универзитета у Београду
Александра Вучевски Ђорђевић,
професор Српског језика и књижевности

Мср Сара Немат,
професор Српског језика и књижевности
Драгана Прибановић Арсић,
професор Српског језика и књижевности
Марко Ђорђевић,
професор Енглеског језика
Иванка Крајишник,
професор Српског језика и књижевности
Александра Стојиљковић,
професор Српског језика и књижевности
Кристина Павловић Рајић,
професор Српског језика и књижевности

Приређивачи

Доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић

Доц. др Александра Јанић

Доц. др Ивана Митић

Доц. др Јелена Стошић

Доц. др Александар Новаковић

Доц. др Нина Судимац

САДРЖАЈ

<i>Како смо се умрежавали књижевношћу</i>	16
<i>О Недељи Департамана за србистику</i>	21
<i>Прва прича</i>	27
1.....	29
2.....	31
3.....	33
4.....	35
5.....	37
6.....	39
7.....	41
8.....	43
9.....	47
10.....	45
11.....	49
12.....	51
13.....	53
14.....	55
15.....	57
16.....	59

17.....	60
18.....	62
<i>Друга прича.....</i>	<i>65</i>
1.....	67
2.....	68
3.....	70
4.....	72
5.....	75
6.....	76
7.....	78
8.....	80
9.....	81
10.....	83
11.....	85
12.....	87
13.....	89
14.....	90
15.....	93
16.....	95
17.....	97

<i>Биографије аутора и ментора.....</i>	101
<i>Приређивачке напомене.....</i>	139

КАКО СМО СЕ УМРЕЖАВАЛИ КЊИЖЕВНОШЋУ

Током осамнаест дана месеца децембра 2021. године, Блог Филозофског факултета у Нишу – *Филоблог* постао је богатији за две оригиналне приче. Уз занимљив избор теме, ликова и развој фабуле, ове две приче су јединствена дела колективног аутора, написана у оквиру пројекта „Умрежавање књижевношћу”, у коме је учествовало тридесет и пет тимова.

Писање заједничких прича одвијало се на следећи начин: након што је формиран редослед писања прича, сваки тим добио је свој датум за писање наставка приче. У току двадесет и четири часа, сваки од тимова организовао је радионицу у оквиру које је, у стваралачкој атмосфери, развијао добијену причу кроз нових пет стотина речи. Сви наставци прича постављани су на *Филоблог* одмах након пријема наставка. Члановима тимова, али и многим читаоцима, читање наставака „пред спавање” постало је навика. Атмосферу са радионица током којих су настајале наше заједничке приче свакодневно смо делили путем србистичких друштвених мрежа.

Прву причу писало је осамнаест тимова (укупно шездесет и један ученик, седамнаест наставника и три студента). Ово су тимови прве приче: „Вељко Петровић” из Сомбора (ученици: Јана Голубовић, Предраг Ђуришић, Сташа Мајсторовић, Мика Маријана Угрица и др Лидија Неранчић Чанда, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Достлук” из Ћуприје (ученице: Мина Станковић, Лара Киш, Теона Јовановић, Нађа Комленић и Весна Антић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Ад Финес” из Куршумлије (ученице Даница Леповић, Снежана Радоичић и Јасмина Рочкомановић, професор Српског језика и

књижевности, ментор), „Вукова дјеча” из Добоја (ученице: Анабела Бајић, Дајана Јовић, Виолета Станић, Николина Илкић и Жељка Дамјановић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Причолупци” из Кикинде (ученици: Огњен Ђурђевић, Јелена Ловрић, Марина Фелбаб и др Наташа Иветић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Wall of Roses” из Ниша (ученице Миљана Стојановић, Радмила Динић и Маја Милосављевић Стојановић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Јахачи маште” из Ниша (ученице: Уна Станковић, Анђела Ђурковић, Маша Настић, Софија Стајић и Неда Гашовић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Плетисанке” из Власенице (ученице: Александра Лазић, Наталија Сушић, Николина Пустивук, Хелена Стевановић и Татјана Голијанин, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Слова из бајке” из Ниша (ученици: Јована Милетић, Филип Марковић, Анђела Миленовић, Теодора Војиновић и Миљана Петрић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Власотиначке музе” из Власотинца (ученице: Милица Станковић, Анастасија Костић, Марија Глишић и Драгана Хаци-Ђокић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Борци” из Ниша (ученици: Лука Делетић, Мина Стојановић, Анђела Голубовић, Анђа Нушић и Марија Станчић Михајловић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Прејака реч” из Ниша (Наташа Лујић Новић, Миролуб Милутиновић и Естебан Телије, студенти мастер академских студија Француског језика и књижевности и докторских академских студија Филологије, под менторством доц. др Владимира Ђурића), „Корњаче” из Ниша (ученици: Тијана Голубовић, Лука Живковић, Сава Јовановић, Тамара Цвејић и Марија Станчић Михајловић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Хамлетовштина” из Ниша (ученици: Мина

Комадина, Илија Тотев-Јовић, Андреј Виденовић, Теодора Митровић; Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Свици” из Ниша (ученице: Мина Јовановић, Анастасија Шћекић, Софија Станојевић; Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Баснословци” из Ниша (ученици: Лара Тајем, Ива Марковић, Никола Анђелковић, Димитрије Голубовић; Нађа Ђорђевић и др Данијела Петровић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Рониоци” из Ниша (ученици: Лазар Костић, Наталија Милосављевић, Дуња Цекић, Милица Јовић и Бранкица Вељковић, професор Српског језика и књижевности, ментор) и тим „Економско перо” из Ниша (ученице: Емилија Маринковић, Исидора Милошевић, Милица Вељковић, Наталија Јовановић, Тијана Ђорђевић и Оливера Аризановић, професор Српског језика и књижевности, ментор).

Другу причу писало је двадесеторо ученика, тринаест наставника и двадесет студената. Ово су тимови друге приче: „Враће” (ученици: Ивана Јовановић, Емилија Трајковић, Владица Тасић и Нела Димитријевић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Сумњива Лица” из Ћуприје (ученици: Лука Цветковић, Петра Јеремић, Теодора Живковић и Биљана Бошковић Мутавџић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Чувари будућности” из Ниша (Дуња Соколовић, Млађана Живадиновић, Јована Величковић и Сара Стојановић, студенти Србистике), „Вјештице” из Ниша (Катарина Миленковић, Мирјана Митровић и др Кристина Митић, универзитетски наставник српске и компаративне књижевности), *Без лимита* из Ниша (Сања Стевановић, Никола Михајловић и Душан Петровић, уредници, рецензенти и лектори електронског часописа).

са Филозофског факултета „Без лимита“), „Free Lancer“ са Цетиња (др Андријана Николић, професор Универзитета у Цетињу), „Шљокице“ из Ниша (Гања Николић, Анђела Стевановић и Давид Петровић, студенти четврте године Србистике), „Укор“ из Београда (Вера Јеловац, Јана Милисављевић, Јелена Бијуклић и Слађана Живковић, студенти мастер и основних студија Учитељског факултета у Београду, под менторством доц. др Бојана Марковића), „САЈ“ из Ниша (ученици: Сташа Раденковић, Гаврило Марковић, Андрија Живадиновић и Александра Вучевски Ђорђевић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Хибрис“ из Ниша (ученице: Емилија Ђорић, Јована Милојковић, Неда Стојановић, Кристина Ристић и мср Сара Немат, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Агапе“ из Прокупља (ученице: Јована Ивковић, Миљана Ивковић, Исидора Вукадиновић и Драгана Прибановић Арсић, професор Српског језика и књижевности, ментор), „Сврљиг“ (ученице Јана Павловић, Мина Никодијевић и Марко Ђорђевић, професор Енглеског језика, ментор), „Клише“ из Ниша (Јована Цакић, Тамара Никодијевић и Јован Ђорђевић, студенти друге године србистике и уредници часописа „Клише“), „Странци“ из Ниша (ученици: Сара Петровић, Иван Миленовић, Тара Стојковић, Наталија Новковић; Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Полиглоте“ из Ниша (ученице: Ивана Вељковић, Доротеја Петковић, Наталија Пантић, Софија Ристовић; Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Артем“ из Крагујевца (ученице: Мина Стојковић, Ана Миливојевић, Аница Манојловић, Вишња Милошевић; Иванка Крајишник и Александра Стојиљковић, професори Српског језика и књижевности, ментори), „Клуб књижевних ствара-

лаца Десете гимназије *Михајло Пупин*” у Београду (ученици: Сергеј Ристановић, Татјана Минић и Кристина Павловић Рајић, професор Српског језика и књижевности, ментор).

Захваљујући изузетном таленту учесника пројекта, настале су две приче, чији су аутори деведесет троје ученика и двадесет троје студената, који су писали под менторством тридесеторо професора.

Приче су наставиле свој пут кроз приређивање за штампу у оквиру Интерног пројекта Департмана за србистику под називом „Србистика на Филозофском факултету у Нишу (35 година од оснивања студијског програма)”.

Хвала свима који су се одазвали нашем позиву и допринели овој јединственој збирци прича.

У Нишу, 21. 3. 2022.

Приређивачи

О НЕДЕЉИ ДЕПАРТМАНА ЗА СРБИСТИКУ

Недеља Департмана за србистику организује се сваке године на Филозофском факултету у Нишу углавном у децембру и окупља наставнике, сараднике, студенте Србистике, професоре и ученике средњих школа и обухвата следеће активности:

- књижевни разговор са савременим писцем;
- електронско интерактивно такмичење из српског језика и књижевности за средњошколце;
- студентске позоришне или филмске адаптације књижевних дела;
- књижевне вечери ауторске поезије студената и ученика;
- трибине о актуелним темама у области науке о језику и науке о књижевности;
- трибину „Књижевност на мрежи”;
- представљање научних и књижевних публикација чланова Департмана за србистику и др.

До 2022. године одржане су четири Недеље Департмана за србистику.

Прва Недеља Србистике одржана је на Филозофском факултету Универзитета у Нишу од 18. фебруара до 22. фебруара 2019. године, у организацији тадашњих Департмана за српски језик и Департмана за српску и компаративну књижевност. Првог дана одржано је електронско интерактивно такмичење из српског језика и књижевности за ученике завршних разреда гимназија и средњих школа, а потом и промоција издања Филозофског факултета. У уторак 19. фебруара 2019. године доц. др Бранимир Станковић одржао

је предавање „У одбрану језика интернетскога”, а следећег дана организовани су промоција часописа *Даница* и *Даница за младе* и предавање проф. др Горана Максимовића „*Српски рјечник* Вука Стефановића Караџића у историји и поезији српске књижевности”. Четврти дан Недеље Србистике био је посвећен Дану матерњег језика. Тим поводом одржана је трибина, на којој су говорили проф. др Јордана Марковић и проф. др Драгиша Бојовић, а теме њихових предавања биле су „Који је ваш матерњи језик?” и „Свети Сава као књижевни јунак”. Исте вечери додељене су награде првопласираним екипама на такмичењу из српског језика и књижевности. Последњи дан прве Недеље Србистике обележен је књижевном вечери студентске ауторске поезије и музике.

У периоду од 9. до 13. децембра Департман за српски језик и Департман за српску и компаративну књижевност успешно су организовали другу Недељу Србистике, уз активност својих мотивисаних и креативних студената.

Недељу Србистике отворила је доц. др Јелена Јовановић, управник Департмана за српску и компаративну књижевност. Премијерно је пуштен документарни филм о проф. др Јордани Марковић, уваженом дијалектологу и редовном професору са Департмана за српски језик, сада у пензији, при чему су документарни филм осмислили, снимили и монтирали студенти друге године Србистике Гања Николић и Давид Петровић. Истог дана одржана је дебата о дијалектима под менторством доц. др Татјане Трајковић, у којој су учествовали студенти друге и треће године Србистике.

Интерактивно такмичење из области српског језика и књижевности, друго овакво такмичење, окупило је око стотину ученика средњих школа из целе Србије. Трибина о електронској књижевности, одржана у нишкој Гимназији „Светозар Марковић” у сарадњи са професорима ове гим-

назије, те професорима и ученицима из нишке Гимназије „Бора Станковић” – заинтересовала је многобројне средњошколце. На трибини су о књижевности на интернету и електронским часописима говорили доц. др Снежана Божић и мср Александар Новаковић, затим су говорили мср Христина Аксентијевић и представници Уредништва студентског електронског часописа *Без лимита*, а аутори су прочитали своје стихове и краће прозне текстове објављене управо у часопису *Без лимита*. На крају су ученици нишке Гимназије „Бора Станковић” промовисали свој часопис *Борополитен*, што је такође пример сарадње србистичких департмана Филозофског факултета у Нишу и нишких гимназија.

Крај Недеље Србистике обележила је представа по мотивима *Новеле од Станца* Марина Држића, коју су извели и нашем говорном подручју прилагодили студенти тадашње друге године Србистике, под менторством Јелене Младеновић и Христине Аксентијевић. Представа је одушевила многобројну и разноврсну публику, што је најбоље показао и громогласан аплауз целог амфитеатра.

Трећа Недеља Департмана за србистику одржана је онлајн у периоду од 7. до 11. децембра 2020. године

Средњошколци, студенти и сви заинтересовани љубитељи српског језика и српске књижевности присуствовали су онлајн-трибини *Књижевност на мрежи, Књижевном разговору са писцем Виолетом Јовић*, те такмичењу за средњошколце преко апликације *Kahoot*. Такође, у току србистичке недеље, преко званичних србистичких страница представили су се студенти прве године Србистике, на Блог Филозофског факултета постављен је интервју са студентима првих генерација студената Србистике, односно Српског језика и књижевности. У част доц. др Маје Вукић, снимљен је и четрдесетоминутни документарни филм. Тај докумен-

тарни филм осмислили су студенти Србистике Давид Петровић и Гања Николић.

Већ првог дана Недеље Департмана за србистику, онлајн-трибина *Књижевност на мрежи*, чији је организатор била доц. др Мирјана Бојанић Ђирковић у сарадњи са Маријом Станчић, професором Српског језика и књижевности у Гимназији „Бора Станковић” у Нишу и Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу, привукла је огромну пажњу публике. Мисао водиља овогодишње трибине била је: *Књижевност је мрежа која никада не пуца*. Представљено је више средњошколских и студентских часописа из целе Србије: *Арго Арт* (Гимназија у Куршумлији), *Борополитен* (Гимназија „Бора Станковић” у Нишу), *Гроги* (Гимназија „Светозар Марковић” у Нишу), *Економист* (Економска школа из Ниша), *(Им)пулс* (Средња школа „Прокоповић” у Нишу), *Искра* (Гимназија у Пироту), *Средњошколац* (Средња школа Коцељева), Балкански књижевни гласник, *Култ* (Нови Сад), *Др Филстуд* (Филозофски факултет у Приштини с привременим седиштем у Косовској Митровици) и *Без лимита* (Филозофски факултет Универзитета у Нишу). Тридесет и осам учесника из редова професора средњих школа, ученика, студената основних студија Србистике и мастер студија Филологије, те уредника електронских и штампаних књижевних часописа показало је шта је електронска књижевност и које су њене специфичности. Публика од шездесетак гостију учествовала је у занимљивој и плодотворној дискусији, која обећава наставак сарадње и даље умрежавања. Због великог интересовања, излагања учесника била су емитована на страници Србистике на Фејсбуку током децембра 2020. и јануара 2021. године.

Другог дана одржан је *Књижевни разговор са Виолетом Јовић*, који је онлајн водила мср Сара Немат. Књижевној

вечери присуствовали су професори, сарадници и студенти Филозофског факултета у Нишу, професори и ученици Гимназије „Светозар Марковић” и Гимназије „Бора Станковић” из Ниша, као и бројна читалачка публика од око стотину учесника. Ученица Гимназије „Светозар Марковић” имала је уводну реч у најави Виолете Јовић и упознала је публику са стваралачком биографијом ауторке. Током књижевног разговора, писац Виолета Јовић читала је поезију, говорила о индивидуалној стваралачкој поетици, испричала занимљиве анегдоте из живота и стрпљиво одговарала на бројна питања заинтересоване младе читалачке публике. Ауторка је током књижевне вечери открила да својом биографском песмом сматра Ршумовићеву песму *У пољу где се чавке чавче*, која је настала у њеном детињству. На основу мишљења да треба очувати дете у себи, попут Малог Принца, ауторка је *малој себи* посветила песму *Због ње*, коју је премијерно прочитала на овој књижевној вечери. Виолета Јовић посведочила је да највећи изазов приликом чина писања за њу представља *брушење идеје*, а будућим младим ствараоцима поручила је да читају, јер ће на тај начин изградити непоколебљиви темељ за своје књижевно стваралаштво. Посебан поздрав Виолети Јовић упутили су доц. др Татјана Трајковић, ментор бројних семинарских, дипломских и мастер радова заснованих на грађи из ауторкиног књижевног опуса, као и ученици програма интернационалне матуре Гимназије „Светозар Марковић”.

Такмичење за средњошколце из области српског језика и српске и компаративне књижевности било је одржано трећег дана. Учествовало је седам екипа из Београда, Лознице, Крушевца, Пирота, Бојника и Ниша, а три првопласиране екипе су: *Лазарица*, коју су чинили ученици Гимназије из Крушевца, чије су професорке Душица Добродолац и Нела

Милојевић; затим екипе *Екипа* и *Гимназијалке*, које су чинили ученици Гимназије „Вук Караџић” из Лознице, чији су предметни професори Маријана Петковић и Сања Васиљевић.

Концепт четврте Недеље Департмана за србистику обogaћен је књижевним разговором са Вулетом Журићем, двоструким добитником књижевне награде „Стеван Сремац”, који је водио проф. др Горан Максимовић, снимком књижевног догађаја *Бате ће се жени у село сас један падеж*, који је осмислио писац Власта Ценић, а за чију је организацију била задужена проф. др Данијела Костадиновић, пројектом писања заједничке приче и документарним филмом студента Србистике.

Приређивачи

Прва прича

1.

Дан је био свеж и сунчан, један од оних који просто терају човека да изађе напоље, ухвати мало сунца, осети поветарац на образима – да се радује животу. Таквим данима Ијан Ливерс није посећивао паркове и зоолошке вртове Линдздауа, већ је више волео да само бесциљно лута дугачким улицама, да посматра трамваје како долазе, одлазе и пролазе, да се диви изложима књижара и бојама неонских знакова. Тако се и тог дана млади кустос музеја кретао познатом стазом загрнут зеленим мантилом. Ипак, нешто га је вукло да тог дана скрене са свог уобичајеног пута и да зађе иза угла у уску, дугачку, непрометну улицу, знатижељан да упозна и тај део великог града.

Закорачивши у улицу, опазио је да се једна за другом нижу и неправилно смењују отворене и затворене продавнице препуне различитих ствари. У некима је било много светла, цвећа, украсних предмета, којима су власници мамили муштерије, док се баш поред једне такве налазила и празна просторија излепљена различитим плакатима, разбијеног излога, у чијој су унутрашњости пролазници могли да примете тек неколико преврнутих гајби разбацаних по поду локала. Неки други случајни пролазник можда би и зажалио што је, скренувши из Улице слободе, ушао у једну овакву помало хаотичну улицу, која чак није имала ни истакнуто име, кажем неки други, али не и Ијан. Он је истинско уживање проналазио заправо у свим тим детаљима које је ова улица поседовала и одушевљавао се њима много више него монотоним распоредом клупа и стабала у улицама којима је иначе шетао.

С друге стране, оно на шта је прво помислио јесте то да му у овој улици недостаје цвећа и зеленила, али и та

мисао брзо би разбијена, након што је после неколико корака набасао на велику цвећару. Знајући да нигде не жури, ушао је унутра, без жеље да нешто заиста купи, већ тек онако, да га запахне тај карактеристични мирис цвећарске радње. Ушавши, провлачио се околу загледајући притом различите биљке око себе и одлучио је да на крају ипак купи једну од многобројних љубичастих орхидеја које су заузимале велики део полице поред улаза, између сукулената и бенцамина. Ијану је орхидеја одмах привукла пажњу када је бацио поглед на полицу, јер је поред јарких, крупних цветова имала сјајну, зелено-плаву камену саксију, коју је могао сјајно да уклопи са бојама намештаја у свом дневном боравку. Изабравши биљку, младић приђе пулту, за којим је стајала црнокоса, благо насмејана цвећарка.

– Дивно, господине – рекла је цвећарка – ко би рекао да данас још увек постоје центлмени који купују цвеће. Знате, људи данас воле букете, али то је цвеће које је и само на самрти, које брзо свене, а саксијске биљке остају годинама и имају сентименталну вредност.

– Да, да, и ја исто мислим, хвала Вам, довиђења – одврати Ијан, не могавши да објашњава како је цвеће купио сам себи.

Ипак, изашавши из цвећаре, осетио је нешто чудно, али није био сигуран шта, само га је неки недефинисани осећај пратио попут сенке. Наставио је да корача чврстим, одлучним корацима и притом још чвршће да стеже управо купљену орхидеју.

2.

Дупло закључан стан на савршеној позицији у згради скривао је многе тајне овог господина. Кад би зидови могли да причају, да ли би се уопште усудили да проговоре? Бели зидови одличне температуре – лети хладни, зими топли – ко зна какве су трауме доживљавали и чега се све нису нагледали. Окретање кључа у брави прекида тишину уског ходника трећег спрата.

Ко би рекао да данас још увек постоје центлмени који купују цвеће? – одзвањало је у Ливерсовој глави док је спуштао нову саксију међу мноштво других саксија. Почеша се по глави док је посматрао своју колекцију. Нервозно пали цигарету и даље обучен у свој дугачки капут. Прилази сточићу крај велике старе лампе и узима телефон са бројчаником. Окреће ...7288, гунђа, не испуштајући перфектно смотану цигарету из уста. Телефон звони, али нико не подиже слушалицу.

– Дођавола! – изговори Ијан, агресивно угасивши цигарету у пепељару поред телефона. Подиже поглед на своје биљке, које стоје поред малог дрвеног прозора окруженог пожутелим тапетама. Примећује да је запоставио стан. Влага у ћошковима била је много већа него што памти. С плаве, плишане фотеље узео је актовку, обрисао дланом прашину с ње и ужурбаним кораком кренуо ка излазним вратима. Извадио је рђав кључ из дубоког капутног џепа, закључао врата и тромо се савио, стављајући кључ испод отирача. Био је већ на приземљу, довољно далеко да не чује звоњаву телефона.

– Добар дан, цвећара „Финопита”. Шарлота крај телефона, изволите? Најда, Ви сте? Тако ми је драго што Вас чујем. Имала сам диван љубичасти цвет за Вас... и саксија је била врло лепа. Привлачно је мирисао... мора да је то приву-

кло господина који је управо купио. Како сте? Не, не знам ко је он. Први пут сам га данас видела. Још увек не можете да ходате? Да, сећам се његовог лика. Био је висок; тамног тена, црне косе и густих обрва. Човек средњих година. То је све што сам приметила. И, да, из џепа се видела салвета са логом „Кеики кафеа”. Тамо га можете пронаћи. Не, не захваљујте ми – рекла је Шарлота и спустила слушалицу. Најдино размишљање о биљци прекинуо је Бенцаминово улазак у стан. Донео је све што је тражила; ставио је пуну кесу ствари на ноћни сточић.

– Хвала ти, сине, могу ли да те замолим за још једну ствар? Желим да изађем из стана. Некада сам уживала шетајући споредним улицама нашег града. Сада је сва та лепота смештена у ових неколико квадрата.

Старицу је из сањарења пренуо бели мачор, који јој је скочио у крило. Нежних руку, попут латица њеног цвећа, помазила је мачка и с муком села у своја колица. После толико година, из прашњавог ормара извадила је црвени капут и свој омиљени шешир. Спремна, једва је чекала да поново види улице свог града. – Бенцамине, сине, да ли знаш где је? – запитала се старица, иако је наслућивала да је кафе близу.

Из баште кафеа, спорим кораком, изашао је Ијан. Запутио се ка познатој адреси. Неочивани налет ветра Ијану је спустио шешир испред ногу. Неволно се савио и подигао га са земље. Избледела боја и старинска машна повеле су га особи која се приближавала. Пажљиво је пружио шешир, који је прихватила Најдина наборана рука.

3.

Узевши шешир из руке господина, Најда га одмери, благо се осмехну и љубазно захвали. Ијан, размишљајући о важном задатку који га чека, само настави напред.

Уским стазама хитрим кораком до „Финопите” жури млада Пенелопа. Бесним погледом Шарлота посматра задихану колегиницу, која видно касни. Пенелопа свој огртач од кашмира замењује наранџастом униформом и наставља да услужује нестрпљиве муштерије уместо Шарлоте, која љутито одлази.

– За моју унуку желим ево баш ону орхидеју. Тамо! – изговара старији човек показујући прстом на орхидеју беле боје. Пенелопа, прелетевши погледом преко полице с орхидејама, примећује да нема зелено-плаве камене саксије. У тренутку занеме, а лице јој поприми боју орхидеје.

Након што је обећао да ће се вратити, Бенџамин излази из кафеа и оставља Најду. Пре него оде код друге старице, свраћа у пекару по наручену штрудлу с маком. Најди, смештеној у углу кафеа, прилази конобар и поздравља је веселим гласом.

– Једну кафу, молим Вас. Да ли знате нешто о оном човеку који је мало пре изашао одавде?

– Госпођо, заиста нисам сигуран на кога мислите, овде дневно прође много људи.

– Па, он је веома висок, тамнопут и има црну косу, а носио је, да, носио је... зелени мантил.

– Извините, стварно не знам, данас ми је први радни дан овде. Да ли Вам треба још нешто?

– Имао је и кожну актовку... Ма сто посто сте га видели!

– Не, не, стварно не знам, госпођо, извините.

Ричард, власник кафеа, који је седео за шанком и посматрао новајлију, тада одлучи да приђе столу. Гледајући најпре у конобара, а затим у старицу, упита их да ли постоји неки проблем.

– Ма нема никаквих проблема, него ме је госпођа само питала за неког човека с актовком који је био наш гост и ја сам јој...

Звоно телефона прекиде правдање конобара.

– Извините ме, госпођо – говори Ричард и одлази.

– Где је Ијан? Чекам га већ пола сата – говори добро познати глас из слушалице.

– Зар није већ стигао? Нека жена се распитује о њему. Добро знаш да ја грешке не праштам! – бесно одговори Ричард.

Док чека своју кафу, Најда окреће Пенелопу, која, када види ко је зове, опет пребледе и баци поглед ка згради преко пута улице и спази да старице нема на прозору.

– Хало, Пенелопа, јеси ли ми сачувала ону орхидеју?

– Да, да... Овде је.

– У зелено-плавој каменој саксији?

– Да, јесте, јесте.

– Је ли све у саксији?

Одједном, Најда осети врелину кафе на свом колону и рефлексно устаде, али се брже-боље спусти у колица и поче да виче на конобара желећи да прикрије своју грешку. Конобар се извињава. Не знајући шта да каже, пита да ли треба да донесе другу кафу. Пенелопа користи ситуацију и прекида везу.

Ијан, стигавши на место договора, затиче свог партнера Харолда Стивенсона.

– Зашто ми се ниси јавио? Мислио сам да ћеш да ме чекати испред кафеа – пита Ијан.

– Позвао сам те одмах након тога, а онда ти мени ниси одговорио. Газда је бесан, они чекају, а нека жена те тражи. Ко те је то видео?

4.

Враћао је своје мисли уназад и није му било јасно коме је могао бити сумњив када се кретао устаљеним путевима. Да ли је било могуће да ће безазлена шетња неком забаченом и начичканом улицом променити његове планове? Присетио се оног чудног осећаја који му се јавио приликом изласка из цвећаре. У глави му је одзвањала реченица: – Ко би рекао да данас постоје центлмени који купују цвеће. Није се сматрао привлачним за женско око, па га је коментар младе цвећарке изненадио. Једино је на њу помислио у том тренутку. Изненада, потпуно сулудо паде му на памет питање када је последњи пут љубио жену. Ијанове очи су блеснуле и на углу његових усана указао се осмех. Помисли како је људски мозак савршенство које увек нађе начин да се одбрани, да у форми бесмислених размишљања постави бедем страшној мисли, у питању је људски живот.

Харолд га је посматрао као да пред њим стоји лудак и очекивао је одговор који ће разјаснити ситуацију. Изненада је ветар почео дувати и наносити тмурне облаке и јесење лишће. Из оближње улице чуо се звук поломљеног стакла. У тренутку крупне капи кише почеше квасити тло.

Садржај актовке био је изузетно тежак у његовој руци, иако се радило о само неколико папира.

Срећом „Кеики кафе” био је близу и они журно уђоше у њега. Ијан погледом потражи Ричарда, али у углу кафеа налазио се само један заљубљени пар. Нису ни претпоста-

вљали да је Ричард само неколико минута раније заједно са Најдом напустио кафе. Док су Ричардовим аутом прелазили нови градски мост на путу ка Најдиној кући, гдје ју је љубазни власник возио у знак извињења за незгоду у кафеу, она је била љута на себе, јер је дозволила да потез једног неспретног конобара доведе у питање године њеног планирања и жртвовања.

Ијан и његов партнер седоше за сто близу шанка. Почео се правдати Харолду за претходну ситуацију, али њихов разговор прекиде изненадан улазак задиханог, покислог младића који је избеумљено тражио своју мајку. Младић приђе шанку и обрати се конобару:

– Да ли сте видели куда је отишла госпођа која је седела за десним столом у углу поред прозора?

– Господине, заиста нисам сигуран на кога мислите, рече незаинтересован конобар бришући чаше.

– Сигурно је се сећате, били смо овде заједно пре пар сати, ја сам њен син. Имала је на себи црвени капут и шешир.

Конобар застаде, подиже главу, па рече:

– Јао, да! Била је овде, али десила се незгода, па ју је газда одвезао.

– Каква незгода? О чему причате? Јесте ли сигурни?

– Није, господине, ништа озбиљно, данас ми је први дан на послу и неспретан сам. Ненамерно сам просуо кафу у крило Ваше мајке.

Збуњено, Бенџамин се окрену и изађе из кафеа. Напољу се полако стишавало невреме, а у његовој глави се тек формирала олуја бескрајних питања које је желео поставити мајци.

– Немојте нам, молим Вас, узети ово за зло. Тешка су времена и тешка је пронаћи спретног конобара. Сматрајте да сте увек добродошли у „Кеики кафе”. Баш сам непристојан,

реците ми ваше име, госпођо, рече Ричард отварајући врата своје лимузине да старица изађе.

– Најда Журж...

Одјек њеног презимена распарао му је мозак...

5.

Унутрашњост простране собе осветљавао је само тињајући камински пламен. Две силуете седеле су једна наспрам друге одавајући људскост само одлучним искрама у погледима.

– Плејада младих људи са сличним потенцијалом твоје покушала је прићи овом циљу, не бирајући средства, али без успеха. Кукавички одустајеш након толико заједничког одрицања и напора.

– Становишта сам да компромис између личне користи и општег добра јесте каткад оправдан. Међутим, наше скорашње делање превршило је границу сваке људскости. Најда, ово мора стати.

Кораци младог Ричарда нису превазилазили праг чулности Најдине и Херијеве помућене свести. Чувши име непознате жене, изговореног од стране свог оца, детиње интересовање било је приграбљено. Претворио се у ухо.

Најдино лице попримило је тамноцрвену боју, што због ватре која га је осветљавала, што због пламтећег беса који је извирао из дубине њеног бића, а бивао тек делом изражен њеним непријатним изразом.

– Знаш ли ти колико сам новца уложила у твоја бесциљна трагања, од којих се само једно испоставило вредним труда?

– Нисам ни слутио да би злоупотребила моја открића.

Човечанство ће очувати љубав, лепота и снага. Тиме је мој циљ испуњен.

– Схватам да себе сматраш круцијалним елементом у мом плану, али освести своју заменљивост!

Овим речима беше завршена бурна расправа између двоје некадашњих савезника. Жамор оштрих речи заменио је тутањ нечијих корака. У том тренутку дечак схвати своју сувишност и хитро побеже.

То је био последњи пут да је Ричард чуо свог оца.

Ричарда прожме неко недефинисано осећање страха и огорчености. Ово исто осећање спречило га је да предузме нужне потезе у циљу проналаска истине о породичној трагедији која га је задесила још у детињству.

Најда, без увида у идентитет свог возача, продужи ка добро познатој цвећари.

Када Пенелопа угледа Најду, усплахира се. Знала је да ће последице њене лажи бити кобне, али није знала да ће овако брзо доћи.

– Добар дан, Пенелопа – рече Најда одсечно.

– Могу ли ипак да видим своју орхидеју?

Пенелопина сналажљивост сада је постала њена последња нада. Дотрчала је до прве саксије орхидеја са маском љубазности и сталожености кроз коју чак ни проницљива Најда није могла пронићи. Донела је зелено-плаву камену саксију са бујним белим орхидејама у пуном цвату. Најда је зграбила цвет и, за разлику од просечног љубитеља цвећа, његову вредност прво је проверила у земљи у којој је био засађен. За жену њеног сталежа заиста је било непримерено да копа по саксијској земљи са толиким ишчекивањем, али је ово није нимало обесхрабрило. Убрзо, са земљом и цвећем

расутим по тлу судбоносне цвећаре, уследио је скандалозан призор. Најда, избежумљена од беса, заборавила је на своју тајну и хитро устала из колица.

– Поверила сам ти нешто велико. Маленкост твоје патетичне личности никада није била достојна ни способна да преузме величину смисла коју сам твом животу покушала да подарим, требало је то да претпоставим раније. Мислиш да већ нисам знала за твоју лаж!? Доводиш у питање довитљивост и моћ Најде Журж? Желела сам само да проверим твоје поштење и лојалност. Сети се само шта сам урадила Херију Мајклсону...

6.

Тренутак пре тога био је врисак у корену дана, грмљавина која не престаје, као најава коначног краја и почетка нечег новог у исто време. Хери је већ био на другом крају света, људи су се почели распитивати да ли је под окриљем овоземаљског неба. Сваки човек на другачији начин разматра шта урадити треба. Једном кад утонемо у утопију без рационалног размишљања и ивица, велике су шансе пропадања. На месту са којег је изашао врисак, стајала је жена.

Али тамо горе истовремено неко се распадао на хиљаду комада, као кристални лустер што се откачи са плафона и састане са бетонским прсима пода па се разлије као страх у сваки кутак собе, сипајући оштре делове сентименталне душе никад да се састану у оно што су били.

– Тај неко је био Хери, присети се Најда.

Али одговора с друге стране није било, Пенелопа је само стајала не изговарајући ни реч. Иако је град био бучан, нека нема песничка сета била је његов одраз.

Улице су биле пуне, а људи празни. Они што су чули, махом као да нису. Једни су рекли да мора да је нека пијана будала, други се смејали као лошем вицу, трећи се уплашили и склонили у страху да ће нешто да им науди из густога мрака.

– Договор између нас две одувек је био да све велике разговоре водимо са стране, пренесеним говором, као да генерализујемо постојање и живот, као да причамо о нечему што се не дешава, али би некада некако могло.

Па је онда лакше и дати савет и поверити се без бојазни да покажеш да си рањив пред копљем. Имаш се иза чега сакрити, чиме оградити, имаш сигурност, имаш и блискост без ризиковања да откријеш ишта.

Али иако је пред њима стајала иста жена, Пенелопа и Хери никада нису видели исту персону. Њему није био потребан њен опрост, он је њу и после свега волео јако.

– Враг би га знао да ли смо се икада волели или је страна њеног срца била оптичка варка замагљена у мојим очима.

Све је моје боре узорала са мном, сваку ми седу спустила на усне. Дала ми је смисао и сврхе. Обесмислила је патњу. Рашчистила пут. Била моја дестинација и мој тихи сапутник. Била и мотив и била ми утеха. Била ми слава, била ми пораз и мирна тишина у самачком дану. Све моје почела и на све моје ставила тачку.

Иако је њена тачка сакрила сву чистоћу папира, Најда је била сматрана за најсветлију тачку његовог живота. Све је то она знала и значај придавала није.

– Верујем да су ваши преци били добрим делом спаливани на ломачи, јер никако не могу разјаснити себи одакле вам толико мрачне енергије, одвратила јој је Пенелопа након дуге мудре тишине.

– Осим ако је то било баш оно сто сам мислила. Да ли је та саксија била од правих моћних кристала? Немогуће је да је била само тако магично лепа.

Дошао је коначно и тај дан године – задаци су били подељени младим научницима. Леонард Артур је поседовао најтежи задатак. Морао је да ископа најстарије трагове најчуднијих творевина из темеља и корена. Али је познавао само једно прикладно место.

Била је летња августовска ноћ прошле године, када је последњи пут био у тој књижари, а сада нигде у граду нема трагова њеног постојања. Раније је сваког јутра пре свитања одлазио тамо само да би посматрао колекцију књига и плоча и завирујући тамо иза књига поређаних на полици, нашао је једном примерак романа са крвавом мрљом на насловној страни. Извукао је једину ствар коју није смео да дира. Од те вечери када је написана, нико је није читао јер је нико није ни тражио. Можда је судбина да је он први завирио иза полице и тамо нашао најбоље чувану тајну. Морао је по сваку цену открити шта се десило са тим местом.

Небо над никад није било толико ведро. У даљини су промицала светла града и звуци саобраћаја, неколико корака иза њега био је једва приметан налет ветра, а Леонард шапатом нестале у ноћ.

7.

Није могао да слути да га је у свим тренуцима посматрала власница књижаре коју је посећивао. Име овог младића и научника у успону за Најду Журж некада ништа није значило. Она је њега познавала само као једног од чешћих посетилаца њене старе књижаре. Сви су је сматрали за једну

фину и пријатну особу, која је често своје време проводила међу књигама. Нико није слутио да је међу зидовима те књижаре само једна књига заиста вредна. Наизглед само мало дебља укоричана свеска, ова књига крила је тајне, ни мање ни више него мистичних кристала који представљају извор, не било какве особине, већ вечне младости. Један обичан научник, Леонард се можда до сада и највише приближио откривању те тајне, али га је опрезна и нимало лаковерна Најда предухитрила и спречила у томе. Од тада Леонард није више виђен у Линдздалу, а књижара затворена.

– Своју радозналост понеси са собом у гроб – Најда покуша да објасни својој саговорници благо претећим тоном. – Прича о кристалима је исувише дуга и компликована за неког попут тебе. Најбоље за обе би свакако било да се више не замараш том идејом. Ако знаш шта је добро за тебе, ти ме тако нешто више никад нећеш питати. Не заборави, мртве тајне су сигурније од заборављених, а пијуни лако замењиви.

Пенелопа, до малопре спремна да се распитује, нагло заћута и само, претрашена, климну главом, свесна Најдиних способности.

Ијан и Харолд су губили стрпљење чекајући на Ричарда, седећи у „Кеики кафеу”.

– Где је он досад? – Ијан рече изнервирано, док је киша упорно падала добујући по прозорима кафеа.

У том тренутку Ричард се појављује на вратима, ужурбанано скидајући свој покисли мантил, престрављено гледајући испред себе. Утом га из мисли прене Харолдов глас.

– Било је време, Ричарде. Зашто ти је толико требало?

– Донео сам потребна документа – рече Ијан отварајући своју актовку, док је Ричард прилазио њиховом столу.

– Да ли би, молим те, што пре могао да изнесеш оно о чему смо причали?

– Наравно, наравно, извините што оволико касним, дошло је до непредвиђених незгода, ено га иза шанка – одговори му Ричард.

Утом се Ричард појави са свежњем пожутелих листова у руци. Деловали су старо и трошно, а Ијан је одмах приметио да је први лист умрљан избледелом крвљу.

– Ако мене питате, то су чисте бајке – рече Ричард објашњавајући садржај испретураних остатака књиге. – Али сваку шансу да зарадим нешто од ђубрета мог оца могу да примим раширених руку!

– Кустосу као што сам ја и књиге о некаквим „мистичним кристалима” могу пуно значити – рече Ијан захваљујући Ричарду што је испунио свој део договора.

– Да, да, Ијане, чим сам чуо да је овај кафић некада био стара књижара, знао сам да ће те занимати! – поносно одговори Харолд свом пријатељу.

– Задовољство је наше, Ричарде, а ти само потпиши ова документа о предавању својина, па да можемо да се разилазимо, већ је касно, а и киша се смирује – рече Ијан пружајући коверту новца свом послодавцу.

8.

Узевши свежањ, који је, судећи по мрљи која није могла остати незапажена, крио многе тајне, Ијан се у тмурно и кишно предвечерје упутио ка свом, пуном влаге и, као и увијек, празном стану. Док је корачао улицама Линдздауа размишљао је о историји пожутјелих листова које је држао у руци. Кроз главу му се вртјело питање каквом ли га трагу

ово води.

Када је закорачио у дневни боравак, ни крајичком ока не примијети ништа неуобичајено. Док је сједао на своју плаву, већ одавно изблиједјелу и прашњаву, софу, поглед му паде на дрвену полицу поред које запази трагове чудне, као ноћ црне и растресите земље. Знајући да не посједује кућног љубимца и да ти трагови нису узрок промаје, нешто му постаде сумњиво. На километар је препознао боју тресетнице која је, несумњиво, тог јутра била у саксији плаве орхидеје. Пажњу му скрену чињеница да је све остало у стану било нетакнуто, баш онако како је и оставио. Ко зна зашто, сјетио се своје давно умрле баке, са којом је сваке године, у рано прољеће, мијењао земљу њеним надалеко чувеним орхидејама. Плава орхидеја права је метафора за уникатност, младост и, баш како то у овом тренутку није изгледало, невиност. И даље збуњен, Ијан узе стару метлу и покупи остатке земље расуте по поду. Трудећи се да заборави на необична вечерња дешавања, вртио се по кревету до касно у ноћ и негдје далеко, далеко иза поноћи, пред саму зору, заспао кошмарним сном.

Најду је пробудило гласно звоно на вратима. Како је то вече преспавала сама у стану, уморна је и сјела у своја колица, вративши се у своју добро уиграну улогу непокретне старице. Још поспана, врата отвори без дубљег размишљања. Испред свог прага не затече никога сем три папира на којима су се слова само назирала иза слојева блата, као да су ишчекивала неки одговор. Расани се чим прочита прве ријечи на страницама старе хартије. Овакав потез личио је само на једну особу, на некога ко јој се и даље осјећао дужним. Многа имена су јој прожимала мисли, али име бившег сарадника одзвањало је најгласније. Узевши папире, вратила се у своја четири зида.

Ијанов сан није дуго потрајао. Пробудила га је анксиозна мисао. По глави су му се вртјела питања. Био је то зачарани круг размишљања коме се крај није назирао.

Зашто орхидеја? Ко је она цвјећарка? Ко ме је тражио онога дана у кафеу? Шта је нечији мотив?

Устао је и нервозно кренуо да претражује сваку просторију. Преврнуо је сваки предмет који му се нашао близу. Ништа необично није пронашао. Свака, па и она најмања, ствар у стану била је на мјесту. Усплахирен, на бројчанику окреће добро познат број телефона. Брзо прекиде везу након што закључи да му Ричард неће помоћи, све и да нешто зна. Ипак, остави му говорну поруку.

Напрасно, сјетио се ријечи своје баке које су му некада давно остале урезане у памћење: „Има много орхидеја на овом свијету, али мораш пронаћи ону једну, своју. Само тако ћеш остати вјечно млад.”

10.

Док су му у глави одзвањале речи његове баке, трудећи се да среди хаос који је сам направио тражећи било који знак провале, из једног старог и похабаног роковника испала је фотографија његове мајке из младости, по којој је само и памти, јер других прилика није имао. Колико год посматрао ову фотографију и насмејано лице ове жене, никада неће успети да попуни празнину у свом срцу и онај недостатак топлине и љубави за којом је увек чезнуо. Одједном постаде бесан, јер откад зна за себе покушава да попуни ту празнину, а живот пролази мимо њега. Таман кад је хтео да одустане од свега и остави прошлост за собом, покопавши фотографију дубоко у таму, где је и била, поглед му се заледи на углу фо-

тографије где је стајао лого угледне организације научника.

Како да то никада до сада нисам приметио, како то да сам имао истину пред очима све време, а она ми је упорно измицала. Моја мајка је радила са њима, са људима који су ми убили оца и одвојили ме од ње. Цео живот тражим повезаност између њих и моје породице док ми је одговор био пред носем.

Није ни приметио како је време летело док је он као заробљена животиња ходао од зида до зида свога стана. Док је слагао делове слагалице у својој глави, ноћ је опет почела да пада. Схватио је да мора да се сабере, приставио је воду за чај и изнео штрудлу са маком, готово једино сећање на време проведено са мајком. Одлучно је сео за радни сто, узео књигу умрљану крвљу убеђен да последњи део слагалице лежи у њој. Ноћ је била дуга, тешка и ванвременска. У његовој глави слили су се страх, неизвеснот, нада и наводили су га на све дубље размишљање о овековченој тајни. Ијанова рука додиривала је књигу умрљану крвљу. Тренуци су делили тог кустоса од коначне истине. Одједном, његова четири зида гушила су га, а истина поче да га стеже око врата док му кожа постаје тесна. Срце је играло у ритму дисања, а капљице зноја су, једна за другом, падале на књигу и почеле да нагризају скорелу крв. Да ли је заиста био спреман за оно што се налази пред њим? Као да додирује новорођенче, његови прсти су прелазили преко мемљивих и трулих листова књиге. Његове очи су прелетале преко тих древних текстова, кад се наједном заковаше.

„Не, то није могуће...”, изговори у бунилу. На листовима налазила се слика њему добро познатог предмета. Шилјате ивице кристала прекрише читаве стране, и као да овог пута осети њихов убод, моћ и јачину. Међутим, нешто друго заинтригира његов поглед. У доњој десној ивици листа нала-

зио се цртеж умрљан мастилом. Тек када се боље загледа, на њему се назире жена, извајаног тела, са венчићем око главе, у дугој белој хаљини. У десној руци држала је бакљу, у којој је горео вечни пламен живота. Сада је Ијану, историчару, било јасно. У његовим хаотичним мислима, тачке се спојише. Била је то Хеба, грчка богиња вечне младости, стваралац кристала вечне младости.

9.

Ричард отвара говорну поруку у којој је Ијан рекао: „Хеј, нешто се чудно десило, можемо ли да се видимо?” Ијан, сав узнемирен, ужурбано се спрема и излази из свог стана. Излазећи на прагу примети мистериозни папирић поред кога је стајала латица беле орхидеје. Дрхтавом руком подиже папирић на коме пише: „Улица Розембергова, код Пешачког моста, у 19 часова.” Он гужва папирић и ставља га у дубоки џеп свог зеленог капута, а латицу понесе са собом. На путу до посла загледа се у миришљаву латицу орхидеје, док му је у глави одзвањала реченица његове баке: „Има много орхидеја на овом свету, али мораш пронаћи ону једну, своју. Само тако ћеш остати вечно млад.” Идући ка послу, размишљао је о папирићу и латици и није имао представу ко би могао да му остави такву поруку, зашто би се он виђао са неким ко њега не познаје и ко му је провалио у стан? Цео дан није био фокусиран и посвећен послу, јер су му се та питања стално вртела по глави. Како се приближавало 19 часова Ијан се све више двоумио да ли да посети Роземергову улицу ли не, с обзиром на то да није знао ко или шта га очекује тамо.

Ијан у току дана добија позив од Ричарда.

– Хеј, друже, преслушао сам твоју гласовну поруку.

Можемо се видети у 17 часова у мом кафићу. – рече Ричард.

– Важи, ускоро завршавам са послом. Видимо се. – рече Ијан.

Напољу је владало неко сивило, дан је био мрачан и кишовит. Када је Ијан завршио са послом изашао је из канцеларије и схватио је да је заборавио кишобран у свом апартману. Констатовао је да му је баш чудан дан. Суђено му је да покисне и да проведе време у мистерозном расположењу. Надао се да Ричард има одговора на његова питања. Брзим кораком одлази до кафића, где га очекује Ричард. Ијан, сав покисао, улази у кафић и угледа Ричарда који је седео за шанком.

– Здраво, Ијане! – узвикнуо је Ричард.

– Ћао, Ричарде. Нећеш веровати шта ми се десило! – рекао је Ијан забринут – Излазивши из свог апартмана пред вратима сам затекао мистериозну поруку и латицу беле орхидеје. У поруци је писало „Улица Розембергова, код Пешачког моста, у 19 часова.” Не знам ко је то написао, али очито жели да се нађемо. Не знам кога нити шта да очекујем ако се тамо појавим. Двоумим се да ли уопште да одем или не. Шта ти мислиш о томе?” – Ијан исприча шта му се десило и упита Ричарда за помоћ.

– Па не знам, можда би требало да одеш, видећеш ко је та особа која ти је оставила поруку. Можда је то лопов. – рече Ричард.

– У реду, друже, можда си у праву. – Ијан се одлучи да ипак оде на место састанка.

Ијан напушта кафић, у чудном расположењу, збуњен и уплашен. Он стиже у свој апартман, спрема се за састанак и упути се ка одредишту.

У међувремену Најда се спрема за састанак. Она је добила исту поруку.

На путу до Пешачког моста, збуњенијем него икада, мисли почеше да тумарају ка магловитој прошлости. Обавијена велом тајни, деловала му је страно и недокучиво. Деловала му је као једна обесмислена слагалица којој недостају они најкључнији делови. Делићи које је успео прикупити, били су скица одговора на питања која му нису давала мира. Највећу празнину срчане коморе, представљало је одсуство његовог оца, кога је прерано изгубио.

Црни облаци бацали су сенку над градом, затамњујући његове умршене мисли апстракције. На коловоз почеше падати оловне кишне капи, кап по кап. Добовање кише подсећало га је на откуцаје поноћног сата, чије било му освети мисао на све ближе време састанка. Он убрза.

На другој страни града, Најда је отресито отворила свој кишобран наоблечених олујних боја. Језа тмурног кишобрана била је утопљена у тамносиво небо. Ветровит мирис кише доносио је сећања на онај дан – дан који јој је променио живот у сржи. Чињеница да мора да се врати на место тог злочина, изазвала је немир у Најди. Све је било исто као и тог кобног дана. Како се приближавала мосту, сцене прошлости су се смењивале пред њеним очима. Исто време, исте мрачне улице, исти мост. Једина тајновита разлика била је њено незнање ко и шта је овог пута тамо чека.

Претходни сусрет Најде и дана налик овом био је сусрет стиска њене хладне шаке, која је вукла све конце. Шаке чија је рука хладнокрвно гурнула човека за кога је мислила да је љубав њеног живота. Човек који је некад за њу представљао само вредност кристала на крају је постао много више. Њихова љубав била је нежна попут јутарњих латица пурпурне орхидеје. Када се брзо расцвета, љубав још брже увене. У

тренутку када је његово тело одвукао немилосрдни вир реке, Најда је осећала нему празнину. Знала је – осуђује дечака на живот без оца. Тог дечака срела је пре неколико дана испред „Кеики кафеа”. Само што он више није дечак, већ врло високи човек у отменом капуту чије би држање препознала свуда. Није било ни најмање сумње да је то син човека кога је убила. Његово лице, његов поносни ход, његов проницљив поглед неодољиво су је подсећали на његовог оца. Угледавши га, срце и дах следише се у магновењу. На тренутак је поново осетила присуство Олдама, своје прве и последње љубави – Ијановог оца. Да би потврдила своје сумње, кренула је да га прати. Убрзо је сазнала где живи. Видевши његову силуету како напушта зграду, уграбила је прилику и обила му стан. Најзад, нашла је оно за чиме је годинама трагала у саксији са орхидејом. Након што је победоносно извукла кључ вечне младости, чинило јој се да су се све недаће исплатиле. Отресавши земљу са кристала, за тренутак застаде, дивећи се лепоти његове прозрочности.

У садашњост ју је вратио удар грома у даљини. Након што је погледала око себе схватила је да је стигла на мост.

Ијан је трком дошао до моста, схвативши да касни. Сачекао га је стравичан призор – старичино беживотно тело. Подигао је поглед и угледао познато лице из давне прошлости.

12.

Мада то више није било оно мило, доброћудно лице кога се сећао из дечачких дана, већ само блед, измучен дух који се као пара дизао изнад воде, знао је да је то он: његов давно изгубљени отац Милутин. Древне словенске легенде, које му бака препричаваше док је био дечак, јавише му се у том тренутку у његовом духу, као нека слутња: утопљеник кога водењаци увуку у њихов вир вечног проклетства и лутања постаје један од њих, осуђен да вечно лута хладним, мрачним дубинама.

Фигура која тад већ стајаше близу Ијана не проговори ни реч. Нем је. Гледа Ијана право у очи као да очекује да ће га овај препознати.

Ијан, мук и скамењен од страха који му је ледио крв у жилама, гледа право као хипнотисан.

Дух и даље само лебди, не говори.

Ијан се сети да у оној драми у којој је млади принц срео дух убијеног оца дух не могаше да говори док му се син не обрати.

Одједном, Ијан проговори:

– Милутине! Оче! Ако си то ти, а не неко створење из пакла, говори ако за Бога знаш! Шта радиш овде међу смртницима, ти који си вечно проклет да пловиш уклетим дубинама!?

Дух као да не слуша шта му син говори, окреће се према Најдином лешу и претвара га у чудовиште. Најда се буди, постаје свесна ситуације у којој се обрела. Као хипнотисана одлази до воде и, чим спази свој одраз, слуђена призором, баци се у реку и нестале у дубини хладне, мутне воде. Милутин се окреће ка сину, не проговоривши ни реч. Настале тајац. Потпуно престрављен, наш јунак се окреће ка

оцу и запрепашћено упита:

– Шта жели од мене?! Зашто си овде?

На све то Милутин не одговара, већ устреми поглед ка сину. Неколико тренутака су се само гледали, не проговоривши ни реч. Ноћ је постајала све хладнија а вода испод њих се чинила све дубљом. Одједном, Милутин поче да говори:

– Сине,... рече отац промуклм гласом пуним горчине.

Тој жени, Најди, вечни живот бејаше драг.

Тражећи начин да га добије

Устаде на Бога и природу

Грех смртни почини тад

Зато кажњена мораде бити

Мораде да плати свој дуг

А за њеног целата

бејаш изабран ја –

Утопљеник Милутин, сада водени дух.

Вечну младост хтеше

А заузврат монструма лик доби

Претворих је у оно

што највише је мрзила она

Тад њено унутрашње зло

На површини се показа.

Ијан, као омађијан стајаше гледајући оца. Није знао шта да каже, мислио је да је та фантастична авантура само чудан сан из кога ће га петлови и први зраци Сунца пробудити. Ипак, ту је био само Месец који је сипао своје хладно сребро по Ијановом лицу. Стајао је непомичан не знајући шта да каже ни куда да се упути. Ноге као да су му биле приковане за мост.

Прва прича

Први петлови се огласише у даљини. Дух поче да бледи и да нестаје у ноћ. Пре него што потпуно нестаде, обрати се по последњи пут сину:

Пази се, сине мој.
Као несрећна Најда
И ти си закорачио
У свет мртвих.
А то може скупо да те кошта.
И још једно не заборави,
Твоје име није Ијан,
Већ Бранко.

Уз треће оглашавање петлова дух нестаде а наш јунак настави да стоји сам на раскршћу моста.

13.

Бели Гром

Ијан или Бранко, сâм у дилеми око своје личности... свог идентитета, осећао се малено на мосту који је у његовој глави постајао све већи. Наизглед несносну тишину пореметило је брујање у даљини, које долази из правца тока реке и постаје све гласније. Заједно са буком приближавале су се и две светле тачке. Хипнотисан страхом, зурео је у сада већ заслепљујућа светла која су личила на фарове. Из тог стања пробудио га је пљусак речне воде на лицу. Изненадна шкрипа оборила га је са ногу, док се око њега формирао густ облак дима који је одавао мирис запаљене гуме. Када је Бранко дошао себи, спознао је фигуру белог голфа двојке, прекривеног

цветовима, како лебди изнад реке.

Апсолутно збуњен, приметио је два необјашњива створа ланцима прикована за аутомобил. Скоро потпуно црни ентитети огромних крила очерупаног перја, као силуете са спиралом на лицу, чучали су на огради моста погнутих глава. Дим, који је Бранку до сада пекао очи, развишао се откривајући приказ мрачног, занемелог града. Једино светло били су фарови оронулог аутомобила, чија су се возачева врата отворила, а из њих на мост ступио старац. Високи, погрбљени старац, бледе прљаве коже и масне косе протегав се испред Бранка, не обазирајући се на њега. Док је закопчавао капут, из његове урасле браде назирали су се пупољци орхидеја.

Бранко је само немо седео на поду, гледајући у старца. Старац дубоко удахну, и као да осети неки мирис, протрља нос и упути се ка Најдином капуту, који је још био на месту на коме је мало пре лежало њено тело. Бранко га је погледом пратио док се кретао ка капуту. Старац се савио и узео га. Извадивши кристале из џепа капута, бацио га је у реку. До садашњу монотоност брујања мотора почели су да разбијају све гласнији и гласнији крици створова, који су ишчекивали старца са великим нестрпљењем. Дошавши до њих, старац је испружио руке и кристалима их нахранио. Док су узимали кристале и усисавали их у наизглед бесконачне рупе на својим лицима, крици су се стишавали, а створења смиривала. Старац, отворивши задња врата голфа, коначно се окренуо ка Бранку.

– Нису они за вас – промрља себи у браву.

Погледавши у старчеве крупне очи, чудан осећај обузео је Бранка. Осећао се као гост у свом телу. Не могавши да га контролише, устао је. Старац гестом показа на задња врата и даље не скидајући поглед са Бранка.

Хтеде да побегне, али сопствено тело се одупирало вољи. Улазио је у аутомобил, док му је суза клизила низ образ, због сада већ и превише неизвесне судбине.

Након што се старац нађе на возачевом месту, Бранко постаде свестан тоpline седишта и због мириса орхидеја, које расту по целом аутомобилу, осећао се сигурније.

Старац фијукну и два бића скочише и разапеше своја огромна крила. Бранко је осетио снажан трзај и схватио да су се винули у небо.

Погледао је кроз прозор и видевши тмину града његова прошлост у тренутку постала је бледа. Гледао је кроз шофершајбну ка небу, одједном обасјаном зрацима који су га додатно смиривали. Зачуђен својом смиреношћу, упитао је старца:

– Водиш ли ме у смрт?

14.

Поставивши питање, истог тренутка у Бранку се јавила подвојеност. Ни сам више није разумео какав је одговор прижељкивао да чује. Преплашен судбином која га може задесити, уколико се икада врати нормалном земаљском животу, кобна будућност је нешто што би могло напакон окончати мизерију у којој се тренутно налази. Мисли му прекиде осмех који му је старац упутио. Бранково срце закуца брже него икада. Дисао је дубоко, готово да је и сам помислио да му је последњи час. Као опијен, клонуо је у углу аутомобила, решено помирен са хаотичним дешавањима. Ка старцу је устремио презрив поглед. Пређашњи смех га је револтирао, не могавши да измами никакву гримасу, сем оне циничне.

На тренутак је помислио да искочи напоље, али га је потреба да добије одговор све више мучила. Тло под њима изгедало је сада већ далеко; губило се у јутарњем смогу. Од измаглице се мало шта назирало, сем старчеве силуете. Безвољан да ишта изусти, главом су му јездиле тешке мисли о већ извесној смрти. Упозорење његовог оца није вредело сада када је заиста закорачио у свет мртвих.

– Бојим се тмине; надвила се као олуја по модром своду. Хладни су ројеви сребрних петокраки, хладни и далеки; воде ме тамо где ничег мојег није остало да тиња. Упамти, самица је печал, жал што се за живота не одагна, само се уз биће пришије и влада, попут заноса, попут порока. Сви су шумови дубље осетни и носе поруку с висина, тешко докучиве знаке, али ја се и њих бојим. У овој мрачној ноћи трепере зверски погледи, па се коче и стреме на блиској дистанци.

– Кристали ти неће помоћи, Бранко, само ће те довести до лавиринта из кога нисмо изашли твој отац и ја. Кажими: да ли стварно желиш тако нешто? Некад помислим да је твоја мајка имала више среће од нас. Умрети је спас у односу на проклетство које проживљавам. Сузе и смех су ми одавно страни. Ништа ме не зна ни увеселити, нити унесрећити. Вечна младост је вечна варка.

– Волео сам Милутина, пријатеља коме сам све поверио. Био је један од ретких који се залагао за моје идеје. Кристали су ме фасцинирали; помисао на вечност; изум који све мења; невиђено и незамисливо као бескрајна могућност. Нисам имао права на очекивање да целог себе подреди мојим амбицијама. Лишио сам се овоземаљских ужитака, посвећен вишем циљу, али он, као и сваки човек, заволео је биће пре него тежњу и замисао. Заљубио се у твоју мајку; с њом су наишли немири којих смо се принципијелно одрицали. Грешка је била што није умео да разграничи, да је држи

по страни када је реч о нашим идеалима. Лагаћу ако кажем да га није волела, али је из себичности починила огроман грех. Због ње сам изгубио најбољег пријатеља, а ти си био осуђен на одрастање без оца.

Зидине некадашње књижаре крију многе тајне. Уколико желиш да пронађеш одговоре на сва питања, упути се тамо. Више од тога ти не смем рећи. Избор је твој.

15.

Бранков зелени капут бејаше већ потпуно мокар, док је он неспокојно корачао ка кафеу, не би ли се сусрео са Ричардом. Халапљива олуја која је харала градом; била је неупоредива у односу на ону која је владала његовим мислима. Поред толико питања која су морила његов разум, знао је једино да мора да разговара са Ричардом.

– Ијане! – забринуто је узвикнуо Ричард, видевши Бранка на вратима „Кеики кафеа”.

То име, које је до јуче припадало њему, сада одјекује у његовој глави и буди осећај туђине, нечега што представља само лаж, обману и ништа више.

– Не, то није моје име! Бранко рече огорчено. – Стрпљиво! Све ћу ти објаснити. Седи!

У густом мраку Ричард је са чуђењем слушао причу која му је помутила ток мисли. Због свега што је чуо, није могао да не помисли да је кустос потпуно полудео.

– Да ли ти чујеш шта говориш? – Ричардово питање пресекло је сабласну тишину, која је завладала након Бранкове последње изговорене речи.

– Како не разумеш? Старац, орхидеје, кристали, мр-

тва Најда...

На спомен Најде Журж, Ричард се сетио свог преминулог оца и тренутка када га је последњи пут видео. Тог момента све што је Ричарду личило на апсурд могло је постати истинито.

– Помоћи ћу ти да нађеш одговоре, ако се уопште крију у овом кафеу.

Са собом је понео књигу коју је добио од Ричарда у нади да ће у њој пронаћи још неки траг. Док је листао пожутеле странице исписане древним текстом, застао је на истом месту. Слика грчке богиње Хебе поново му је била пред очима и деловала му је једнако стварно као и шољица кафе коју је испијао. У углу окрњене и избледеле странице уочио је приказ који му је био застрашујуће познат. То су била два мрачна створа, чији крици су му остали вечно урезани у памћење.

Са сваким откуцајем казаљке часовника вишесатна потрага се чинила све узалуднијом. Празне шољице кафе биле су једини показатељ проласка времена, док су капљице кише упорно добовале по окнима прозора кафеа. Спознаја коначне истине могла се крити иза ћошка. Бранко је знао да је истина надохват руке, али је никако није могао дохватити. У налету беса и разочарања из све снаге бацио је шољицу кафе о зид, која се распрсла у парампарчад. Већ одавно стара, црвена тапета расцепала се и пред њима су се указала слова – имена:

Олдам: Милутин

Ијан: Бранко

Хери: Немања

Ричард: Душан

Поред написаних имена на мемљивом зиду, била је залепљена порука: „Душане, сине, вечна младост је варка!”

– Шта све ово треба да значи? Ко смо заправо ми? – изговорио је Ричард, док је забринуто кружио собом, као да ће тако разазнати значење редова исписаних на зиду у поруци.

Жустрим покретом руке скинуо је поруку са зида, и на њеној полеђини угледао слику свог оца и још двоје људи. Његово исцрпљено тело прожела је језа када је спазио лик родитеља кога је прерано изгубио. Бранко примети Ричардово растројство и оте му слику из руку.

– Па ово су моји родитељи! Овај човек поред њих изгледа исто као старац са моста!

– Ијане... То је мој отац...

16.

Након што је Ричард то рекао, Бранко пада.

Буди се у болничкој соби, неколико дана касније.

На столу поред кревета налазиле су се беле орхидеје. Свежина латица је с временом лечила сваку рану на души, али ум је полако венуо. Бранко се, након вишебројних ноћи, диже из кревета. Његов очајнички поглед обасјава врата болничког улаза. На степеништу седи бели мачак. Радозналих жутих очију, зуре у њега. Лаганим корацима, Бранко несвесно почиње да га прати.

Пут је дуг и напоран. Кад мачак застане, стаје и Бранко. Кад замијауче, Бранко начуљи уши – чује гласове. „Хајде, где си одлутао? Где је нестао...”

Модре нијансе неба постепено тамне. Небо се осуло звездама које, упркос тмурним облацима, задржавају свој

првобитни сјај. Блатњави траг похабаних чизама и ситних шапа, обликује дугачку линију дуж стазе.

„Близу смо.”

Освануло је следеће јутро. Крик петла га упућује на то да је стигао. Бранко се више не осврће на мачка, који сад одлучно лови петлове. Више му поглед не привлаче њиве, краве ни пластови сена. Усредсредео се на једино место које му је у том тренутку било познато. Последњи приказ који му не излази из ума – стари мост.

Нежно кретање обалом реке не узнемирава околину препуну живота. Ведри поветарац му набацује додатну снагу опирајући се чизама које се безвољно вуку по земљи. Срдачне нијансе сунца нежно обливају простор изнад облака. Небо се црвени, па полако жути.

Хладно, уз мелодични цвркул птица, Бранко пролази поред насипа и зауставља се на самој ивици моста. Зури у огледало речне површине. Одроз обликује многобројна лица у којима не препознаје сопствено.

Прво је лице као платно пуно боја. Река цвета.

17.

Одједном површина реке се узбуркала. Бранко је непомично стајао осећајући чудну слутњу. Из воде се лагано подигоше лелујаве прилике речних вила. Виле му се приближише и пружише му кристале.

– Господару, сви су на броју!

Бранко узне кристале и у тренутку осети како му се враћају сва сећања. Коначно је био испуњен, сада зна тачно ко је. Кристали почеше да враћају снагу и младост његовом

телу и уму.

– Да ли смо ти још потребне, господару? – упиташе виле.

– Не, засада не! – одговори Бранко.

Коначно је све било на свом месту. Месец дана је прошло од догађаја на мосту. Уживао је у осећају да му се испуњава свака помисао. Кристали су показивали своју моћ. Једне вечери му се изненада јавила мисао која му се у први мах учинила необичном, али је каснија имала све више смисла: кристали морају бити на месту недостижном људској руци... људи су одвише слаби и непоуздани.

Већ следећег тренутка нашао се на железничкој станици. Ушао је у први воз на који је наишао и запутио се ка купеу. Отворио је врата купеа и угледао на седишту крај прозора младу жену која је имала књигу у рукама. Кроз прозор је ушао зрак светлости и обасјао корице књиге на којима се налазила бела орхидеја. Бранко се осмехнуо у себи, ушао сигурним кораком и сео преко пута путнице. Закаснили зрак сунца је све јаче ударао о умазани прозор купеа.

– Изненађен сам што у данашње време видим жену која чита – рече он.

Путница климну главом и пажљиво га одмери уз речи:

– И ја сам изненађена што неко лети носи дугачак зелени капут!

Погледи су им се на тренутак сусрели и он је на тренутак видео нешто познато у њеним очима. Пружио јој је руку и представио се:

– Бранко!

Она је прихватила руку и с осмехом рекла

– Најда, драго ми је.

– Најда – збуњено, разрогачених очију, поновио је њено име.

Поглед му се залепио за њено лице и тамне увојке који су јој давали неку вилинску благод, а у стаклу прозора купеа почеше да се мрешкају, као у огледалу реке, лица прошлости. Ричард се развија у обресе Олдама, Душан у Милутина, Најдина сенка титра поврх свега. Назире се и обрис старца са брадом која цвета орхидејама, а он, Бранко – Ијан не зна да ли је прошао трен или већ сатима зури у Најдино лице.

Лепота стварности ниче на нестварноме. Чуо је негде ту реченицу. Била је то реплика коју је говорио неко њему знан или је, пак, прочитао, а читао је много тога и одавно се више не сналази у плетиву својих снова, мисли, прича које теку и преплављују га преводећи га из сна у јаву и обрнуто, без могућности да са сигурношћу утврди у којој је равни сада.

Тешко је прихватити догађаје и догађаје који настају против наше воље, а само такви чине живот или сан у коме обитава, самује, трага и спознаје. Проклетство је то, камен о врату који може да одвуче на дно, али та река, која га носи, иста је она, чију неухватљивост и непоновљивост хвата Хераклит.

– Неухватљиво се може ухватити, а несхватљива тмина расветлити.

Сасвим разговетно говори му неки глас који такође зна, али га не може повезати са препознатљивим ликом или га је, можда, овога часа сам осмислио.

– Јесте ли добро? – љубопитљиво га погледа Најда.

Кроз Бранкове мисли у тренутку севну хиљаду слика и споји се у овде и сада, а поглед му паде на страницу књиге са давно осушеном бакарном мрљом.

– Одувек желим да искусим читање у четири руке. Да ли бисте...

Најда не рече ништа, али се помери у лево и направи место до себе уз поглед одобрења и осмех.

Сати путовања пролетеше као бљесак светлости у који је стала река речи о заједничким склоностима и интересовањима. Душе су се препознале и лелујале лако и природно.

Игром случаја изашли су на истој станици. Потом се Бранко – Ијан центлменски понудио да отпрати Најду до куће и понесе њен пртљаг.

На улазу га заголица мирис орхидеја из Најдиног раскошног дома. Још једна случајност или знак, помисли Бранко, и то му измами осмех.

Десет година после сусрета у купеу Бранко нервозно лупкајући ногом, у цвећари трага за савршено плавом орхидејом и белом катлејом . Услужује га русалка дуге косе.

Након дугог просматрања, уочио је и из мноштва цветне раскоши издвојио баш оно што је хтео.

– То су те! Баш ове желим! – рекао је са усхићењем.

Ушао је готово бешумно, али је Најда осетила његово присуство и створила се пред њим.

– За твоју колекцију! – пружио јој је савршено плаву орхидеју.

– Имам и ја нешто за тебе! – рече Најда.

На њеном длану блистао је опал.

Умрежавање књижевношћу

- А за мене? – зацвркулала је петогодишња Катлеја.
- Имам и за тебе нешто – рече пружајући јој белу катлеју.
- Ти ћеш јој подарити плаветнило. На тебе је ред.

Друга прича

1.

Пробудила га је хладноћа. Бранко је још једно јутро дочекао наслоњен на сто. Није се сећао како је ту завршио и када је заспао. Поглед на празну флашу ракије дао је делимитан одговор. Досадно је усамљеном човеку. Свакако, ово ми опет није требало. Устао је, са старог искривљеног чивилука узео капут, отресао прашину с њега и обукао га. Окренуо се према својој старој соби, ту живи од рођења. На столу су биле празне чаше, на поду неколико флаша, пепељара пуна опушака заударала је у одавно непроветреној соби. Дим цигарета оставио је трагове на зидовима, пожутели су одавно. Кревет је био ненамештен, на полицама је било много прашине и тек понека успомена која је остала од мајке и давно преминулог оца. Погледао је ка замагљеном огледалу у ходнику и није му се допао одраз. Изборано лице пуно ожиљака, седи бркови пожутели од пушења, коса коју је одавно требало ошишати. Неиспеглана кошуља жуљала га је испод очевог капута, тражио је погледом по соби чисту или макар чистију од оне коју је тренутно носио, није је било. Обуо је своје црне, похабане, по ко зна који пут закрпљене чизме. Кренуо је ка вратима а затим се сетио да мора да нахрани мачка. У кухињи је отворио креденац и извукао конзерву. Мораћу да купим још хране, ваљда данас нећу заборавити. Није могао ни да претпостави да се ту никада више неће вратити. Уз шкрипу врата изашао је у ходник зграде. Док је ходао степеницама, гледао је графите. Прошао је поред стана у коме је живела досадна, усамљена комшиница. Надао се да овог пута неће провирити у потреби да разговара са било ким. Срећом, није.

Болела га је глава. Знао је пут до оне хладне канцеларије у којој га је чекао још хладнији поглед уредника. Гледао

је у плочник да би избегао радознале погледе пролазника и сећао се како је последњег пута када је тражио аванс за књигу било непријатно. Тај надобудни младић у фотелији уредника рекао му је: „Последњи пут Бранко, све ово радим зато што ти је отац био поштен човек и добар писац. Од данас књига, па тек онда новац.” Новац му је био потребан. Исто-времено, осећао је нелагоду. Ово је већ пети аванс, а књигу још нисам ни почео. Није могао да разуме како је раније писао тако добро и тако брзо. Чак му је књига била у ужем избору за НИИ-ову награду! Мада, морао је да призна себи да је веза са цвећарком утицала на то. Био је срећан тих неколико недеља. Човек се изгуби и заборави на своје обавезе. Ужива у тренуцима којих ће се касније сећати, не размишља о будућности, новцу, чак ни о ручку. Као да је свет стао. Она је отишла, ја сам остао опет сам, али сада не могу да пишем. Тај свет страве о коме сам писао као да је нестао када се она појавила. Унела је светлост у мрачну собу, а мој свет се заснивао на тами. Уништила је то. Уништила је и мене.

2.

Сатима је седео у хладној канцеларији док се канта са гомилом нашкрабаних папира пунила. Размишљао је о идејама које у његовој глави чак и нису постојале, али његове мисли нису биле на том листу папира. Биле су на цвећарки, на стану чију кирију не може да исплати, на мачка ког не може да прехрани и на будућност која за њега више не постоји.

Куцање сата постајало је све гласније. Одавало је утисак као да му беспотребно пролази време и иако је знао да је

то истина, то га је убијало. Посматрао је сунце које је лагано залазило. Небо је кренуло увелико да мења боје из плаве у наранџасту, а његове идеје још увек су биле где и пре – на почетку.

Прегазлио је разбацане папире по поду и изашао из канцеларије. Док је ишао напоље, учинило му се да је чуо нечији глас, можда глас његовог уредника. Али то тада није било важно. Ништа више није било важно. Његова будућност свела се на његову садашњост, а његова садашњост више није постојала.

Иако је журио, није сасвим знао куда иде. По навизи је полетео ка свом стану, али знао је да тамо не сме отићи. Вероватно би га сачекала цедуљица од станодавца заједно са празном торбом и његовим стварима (ако би њих уопште и било). Отишао је тамо где је једино могао, где се једино осећао сигурно и где је једино проналазио своју утеху – у кафану. Ту је време пролазило нешто брже. Заправо, осетио је као да времена и није било. Није био сигуран како се на крају нашао у својој згради.

Чуо је кораке иза себе, али није их препознао све док се пред њим није осликала фигура досадне комшинице са његовим мачком у рукама.

– Чула сам да те је господин Драгојевић избацио. Жао ми је. Ако ти је потребно место да преспаваш, добродошао си у мој стан – рекла је благо порумевевши.

Гледао ју је испразним погледом. Иако је изгледао као да је размишљао, у његовим мислима није ничег било. Негде у њему још увек су биле цвећаркине последње речи, али услед јефтиног алкохола и трулих цигарета и оне су почеле да бледе. Све је почело да бледи. Осмотрио је још једном своју околину, свој похабан капут који га подсећа на оца и мачка који је једини остао у његовом животу. Није био све-

стан себе и својих одлука. Осећао се као да неко други сада господари његовим телом. Можда његова душа више не постоји, можда му ју је одузела цвећарка, а можда је и потонула у празној флаши ракије. Није знао, није желео да зна. Није више ни било важно.

Бледо је поново бацио поглед на комшиницу и неколико тренутака зурио у њене продорне зелене очи. Устао је, клинмуо главом и кренуо за њом.

3.

У полумрачној соби, осветљеној треперавим пламеном мирисних свећа, пијан и преморен, сручио се на похабану фотељу. Несносну главобољу појачавао му је мирис темпера у непроветреном дневном боравку. Мирис цимета допирао је из суседног угла собе, где су се на поду поред насумично поређаних књига налазиле црвене свеће. Издалека, тврди повез књига деловао му је однекуд познато. Плава боја корица узбуркала је ток његових мисли, што га је натерало да снажно зажмури и протрља очи. Када је још једном погледао око себе, схватио је да је окружен гомилом слика. Погледом је пратио кривудавае линије без јасног значења. Међу кубистичким контурама, на тренутке, запажао је обресе црног мачка који се сада налазио у рукама комшинице.

Њене црте лица деловале су му замагљено. Није могао јасно да одреди боју њених очију и косе. Зелена боја очију преливала се у плаву, а кестењасти праменови попримали златну боју. Постепено му се јављао лик обожаване цвећарке Јасмине. Одједном, нежни плави увојци вољене жене преобратили су се у неуредну пунђу која је држала кестењасте ко-

врце на месту, изузев неколико праменова који су јој крадом падали преко лица. Била је то комшиница Чарна на чијој одећи су се могле назрети разнобојне флеке, производ неуморног сликања и благе немарности. Поглед жене пред њим указивао је на то да од њега очекује одговор. Благо искривљен осмех и поглед ка чашама на трпезаријском столу открио му је њену намеру. „Црно вино би ми пријало“, замишљено је узвратио. Упутио се ка столу и крајичком ока спазио конзерве хране за мачке на поду поред судопере. Били су то само неки од знакова боравка ове животиње у њеном стану. Док је Чарна отварала флашу вина, поглед му се спустио на беличасто цвеће, повезано украсним плавим папиром цвећаре „Јасмина“. Талас сећања које је у њему пробудило ово име прекинула је Чарна са флашом вина у руци.

Након што је разговор накратко заживео, Чарна се осмелила да му помене слику на коју је нарочито била поносна, а коју још увек крије од јавности. Када је упитао о чему је реч, она га је узела за руку и нежно повела за собом. У мрачној соби, на штафелају, стајала је слика прекривена платном умазаним бојама. Један покрет открио је импресионистички пејзаж који је био у контрасту са њеним осталим кубистичким сликама. Био је то приказ усамљене воденице ушушкане под једном стеном, окружене с једне стране густом шумом, с друге стране каменитом обалом вијугаве реке. Пејзаж са слике изазвао је осећај нелагоде у њему – био му је познат од раније. Пред њим се налазила слика старе воденице, тачно онакве какву ју је описао у свом првом роману. Учинило му се да може да чује жубор реке док је нетремице гледао у њу. Призор је постајао реалност за коју је он некада једино знао. Међу дрвећем и реком указала му се аветињска прилика јунака. Пружио му је руку.

4.

– Честитам!

Иако се пред аветима ћути, желео је да успостави тај контакт.

– Нико никад није тако проницљиво и са таквом инспирацијом писао о мом роману као Ти.

Одавно је мислио да испитивач књижевности мора бити на сличном нивоу луцидности, маштовитости и духовитости као и дело о којем пише. Он је, по ономе што се могло читати у његовим критикама, управо био такав истраживач. То је разлог што је хтео да сврати његову пажњу на још један роман у којем је био сигуран да ће уживати.

– Мој последњи роман... – заустио је Бранко.

– Потпуно је немаштовит, досадан. Зар ви писци немате други начин да искажете емоције? Таленат твог оца је само његов, није нешто што се преноси генима или што је могао оставити у наследство. Од њега ти је остао само тај дотрајали капут у чијим џеповима није остало ни трунке талента, а, морам приметити, ни љубави.

– Љубави, љубави...

Као да су се налазили у неком понору који је гутао сам себе, једнако настајући и нестајући. Простором је одзвањао строги глас критичара. Одједном му је читава прилика пред очима била црна, можда и безбојна. Зажмурио је и протрљао очи.

– Љубави!

Зачуо се други познати глас, који је у њему будио једнаку nelaгоду, страх и панику, али од ког није желео да побегне, већ да се у њему настани. Отворио је очи и сусрео се са плавим локнама. Никада му нису изгледале тако златно као када је испред себе имао црну, маглом обгрљену прилику

авети. Дланови су почели да му се зноје, осећао је потрес читавог тела, срце је убрзано лупало и више није био сигуран да ли је то због авети, Јасмине или новог романа. Прозирне очи лутале су по његовом лицу гледајући кроз њега тужно и са чежњом.

Испружио је руку ка њој, бујица мисли сударала се у јединој реченици коју је хтео да изустити: Убила си писца у мени!, повикао је, али уместо речи зачуо се само мијаук. Ударао је снажно ногом о под вичући најгласније што је умео. Мијаукање је било све гласније.

Нелагоду и узнемиреност које су га све време пратиле почео је да осећа другачије: као птичије перо које се помера од десне руке ка рамену, затим преко рамена све ближе врату. Тада се тргао, поскочио и нашао се на дну степеништа. Више никога није било око њега осим мачка. Опет смо остали сами – помислио је. Усне су му се савиле у благи осмех који је више личио на грч. У тренутку се сетио свега што је сањао. Од сусрета са Чарном на ходнику до покушаја разговора са Јасмином све је изгледало као дуг, напоран дан. Обрисао је капут од прашине, исправио погужвану и испрљану кошуљу, узео мачка у наручје и кренуо ка излазу.

– Добро је, то је био само сан – помислио је. Био је свестан парадоксалности исказа да је све што је осетио само сан. – То ми је од лошег спавања, човек који спава на степеништу сигурно неће сањати да трчи кроз поље маслачка – покушао је да утеши себе.

5.

Изашао је из зграде, а напољу га је сачекао отрежњујуће хладан ваздух који га је штипао за образе и подсетио на то да је сада поново у реалности. Док је бесциљно корачао улицом, у мислима му је била слика воденице под стеном на коју га је подсетила комшиничина слика из сна. Зашто баш сада, толико година након што је написао свој први роман и заувек напустио пределе који су га подстакли на то да уопште пише? Из мисли га је тргао звук аутобуса баш број 10. Будући да није имао куда да иде и где да се врати, тај аутобус му се чинио као последња могућност да дође до одговора на питања која су га мучила и поново пронађе једину верзију себе на коју је иоле био поносан.

Док је гледао кроз прозоре аутобуса, чији је усамљени путник био, чинило му се као да пролази кроз слике комшинице Чарне. Како је мрак падао, а месечина са неба сливала се као потезима четкице разливена, пејзажи су се низали, а доминантне боје на њима смењивале се као на палети од светлих и топлих ка тамнијим и хладнијим тоновима. Хладноћа са пејзажа прелази и на њега, те при самој помисли на слику воденице, која га је подстакла на путовање, језа пролази његовим телом. У непрестаном смењивању слика и боја у његовој глави, из мисли га трже звук врата аутобуса која се отварају на последњој станици.

Село његовог оца, чији сваки кут је познавао и у коме би се снашао и затворених очију, у овом сумраку деловало му је страно. Кренуо је улицом за коју је претпостављао да води до центра села. Његова интуиција испоставила се као исправна и калдрмисана улица довела га је до велике раскрснице, директно пред сеоску кафану. Овај призор почео је да буди сећања у њему, будући да су пред његовим очима упра-

во искрсли људи који су остали као скамењени у времену, јер су и пре много година седели на истом месту.

Један од мештана, познат по томе да познаје све становнике и дешавања у више села околу, бацио је поглед на Бранка и одмах га препознао.

– О, писац! Мислио сам да те више никада нећемо видети овде.

– И мени је драго што тебе видим.

Не обазирећи се на упитне погледе осталих који су седели за столовима пуним флаша и чаша, нити на позиве да са њима попије које пиће, Бранку је на уму била само једна мисао:

– Је л' деда Миша још увек у својој воденици?

– И даље мислиш о тој воденици... Наравно да је још тамо.

Као што су и рекли, воденица је била на истом месту, сакривена штитом који је правила густа шума, а њен положај одавали су једино звуци немирне планинске реке и великог каменог точка који се вртео у устаљеном ритму, неуморно опонашајући круг људског живота.

Неочекивани посетилац приближи се познатом дрвеном здању и опрезно отвори прашњава врата. Иако окренут леђима, чим је Бранко крочио у унутрашњост воденице, деда Миша познатим гласом рече:

– Знао сам да ћеш да се вратиш.

6.

– Знао си? – одсутно га упита Бранко, док су му се очи привикавале на унутрашњост старе воденице коју је начео зуб времена. Опрезно се наслонивши леђима на орону довратник, погледом је тражио добро познате обресе који су израђали у полумраку. Као да је вријеме стало у оном зупчанику прашњавог зидног сата који свеједнако меље свакодневицу. Као да никада није ни напустио ово мјесто које му је улијевало мир и спокој који су давно напустили његово тијело у потрази за чистијим обрисом људскости. Знао је да кад-тад мора доћи пред воденицу у чијој се рици слапова губио Јанин врисак који га годинама ноћу прогања као што смртни снови море грешна човјека и не дозвољавају тијелу да отпусти душу. Навријеше сјећања попут бујице након обилних киша, попут крви у набреклим мишицама, облише га крупне грашке зноја и оросише чело потамњело од страшне тегобе која се извила попут лука између сљепоочница, браздајући кожу наборима. Несвјесно се намрштио спојивши густе обрве у два туробна терета над упалим очима које су се једва назирале под шкртим свјетлом петролејске лампе. Да није таванице изнад њега, помислио би да се небеско пространство спустило у својој помрчини и притисло му тјеме, сабијајући га тежином, савијајући му врат ка напријед у намјери да га обујми невидљивим рукама и стегне до црнила. Дисао је тешко и са сваким издахом из њега се отимао све гласнији звук који је испуњавао простор и од којег се воденица пунила до тада непознатим немиром, који призива страх и слутњу за савезнике у тешком обрачуна са животом који не мази и не подилази. Успореним покретом забаци главу уназад и ухвати трачак мјесечеве свјетлости кроз расушени дашчани кров. Благи презир заигра око усана, а очи се подругљиво скупише

у крајевима:

– Сви сте против мене – готово хукну, исправивши се уз довратак, док се рукама придржавао. – Све је овдје стало онога дана откако се смрт уселила у мене. Није Јана умрла, стари – окрену се Миши – ја сам умро. – Не знам, да ли живим зато да би она живјела кроз мене или сам заиста и ја умро, па ми се чини да још жив-мртав ходам како бих њу испаштао?

Миша га уплашено погледа и учини му се да је Бранково лице попримило онај злокобни израз патника који на раскршћу живота стоји одлучно.

– Бранко, ниси могао да претпоставиш...и није Твоја кривица. Њена је одлука, Бог да јој душу прости... Моја Смиља је била са њом након Твога одласка, када...

– Прекини – оштро га пресјече Бранков измијењени глас. – Реци ми само, да ли Ти је Смиља икада рекла да је Јана од мене добила писмо?

– Јесте – готово прошапута Миша. – И то Твоје писмо у којем си написао да ћеш доћи по Јану да је поведеш у град понијела је са собом у смрт и...

– Достааа!!! – загрми Бранко, разбивши задњу Мишину илузију да ће овај прихватити Јанину смрт као несрећни случај, као одлуку коју је донијела у процјепу немоћи, предајући се вртлогу црних водених кругова у које је повукла и Бранков овоземни свијет, натоваривши му бреме гријеха које га је довело до воденице.

7.

Деда Миша слегну раменима, потонуло окрену леђа Бранку и настави са послом, а Бранко у бесу напусти воденицу и залупи вратима за собом. Сам са својим мислима, Бранко је бесциљно лутао мрачном шумом, не би ли побегао од сећања на Јану, од којих никада није успео да се сакрије. Шта год радио, где год био, никада није успео да је заборави. – Зашто? Шта сам ја згрешио да њу изгубим? – питао се Бранко пре него што се неочекивано спотакао о камен и упао у јаругу. Бесан и сада потпуно поражен, једино што је желео било је да се врати у свој дом и заборави на данашње догађаје. Али знао је да му нема помоћи, јер дом није имао. Није био свестан тренутка у ком су сузе прекриле његово прљаво лице, али је тада схватио да је остао потпуно сам. Више није имао снаге да се нада бољој будућности, садашњости није свестан, а једино чему се изнова враћао била је његова мрачна и тужна прошлост. Као да су његове мисли постале јавне, одједном зачу пријатни глас, који му се однекуд учини познат.

– Бранко, зашто плачеш? – упита глас који је он јасно чуо, али није видео прилику која говори.

– Како знаш моје име? Ко си ти? Шта желиш од мене? – тек што се придигао са земље, почео је да се осврће око себе не би ли пронашао прилику која га је дозивала.

– Ево ме, овде сам – бљештава бела светлост одједном се створи пред њим и прилика која га је дозивала пружи му руку. Бранко заслепљен светлошћу прекри очи једном руком, док је другу бојажљиво пружао ка жени која му је деловала све више познато.

– Немој плакати, сада сам ја ту, ниси сам – Бранко препозна жену која је успела да га умири, али изгледала је

другачије, није онаква какву ју је памтио. Њена светлост обасјавала је готово читаву шуму, а Бранко заслепљен њоме одједном није имао више ниједну мисао у глави, као да му је она одагнала сву таму и сету којом је био преплављен свих ових година.

– Како да не плачем, од када те нема у мом животу све је кренуло наопако. Ја више немам ништа, немам ниједан разлог да на овом свету останем. Немам своје место и немам више разлога да се радујем.

– Бранко, моја одлука није твој грех да га носиш. Мораш опростити себи, јер сам ја опростила теби. Буди срећан, јер само тако живим и ја – додаде сјајна прилика пред њим.

Леза га је прожимала док је слушао ове речи, одједном је осетио хладноћу. Без размишљања је пошао ка оним што је видео пред собом. Желео је да је још једном, макар послењди пут, загрли, али она ишчезну. Шума је попримила свој првобитни, тамни облик. Он остаде да непомично стоји још неколико тренутака. Чинило му се да све време није дисао. Најзад скупи довољно снаге да настави своје лутање, али је сада, први пут након много времена, знао у ком правцу да иде. Не знајући колико времена је прошло, стиже до сеоског пута и упути се у град.

8.

ИСТИНА КОЈА ЛЕДИ КРВ У ЖИЛАМА!
ПИШЧЕВЕ МИСЛИ ПОСТАЛЕ ЈАВНЕ!
ПОВРАТАК ТВОРЦА РОМАНА ТАЈНА ЈЕЗИВОГ
ВРИСКА

Након романа који је помутио ум читаоцима, БРАНКО већ дуги низ година није издао ниједно дело. Ексклузивно за КУРЗИВ открива каква се тајна крије иза његовог вишегодишњег ћутања.

КУРЗИВ: Зашто сте се одрекли свог првог романа?

БРАНКО: Морао сам да се разрачунам са неразрешеним местима. Изгубио сам себе желећи да задовољим сваки лик. Иако сам знао да без мене сви ови јунаци не би ни постојали, чинило ми се, из приче у причу, да су се окретали против мене.

КУРЗИВ: Можете ли то да објасните нашим читаоцима?

БРАНКО: Имао сам осећај да су моји ликови толико живи да сам их видео, разговарао и руковао се са њима. Због тога сам осећао кривицу кад сам укинуо лик Јане. Ликови су почели да ми се обраћају као своме Творцу, што је у мени будило осећај све веће моћи која ме је на крају и сломила, а Јану гурнула у непостојање, што је она разумела као сопствену смрт.

КУРЗИВ: Какво значење за Вас имају село и воденица?

БРАНКО: Место дешавања романа представља мој завичај, а воденица симболизује круг који се врти у устаљеном ритму, неуморно опонашајући ритам људског живота. У

исто то село нисам отишао од детињства, а роман ме толико окупирао, да сам могао осетити земљу под ногама, јарак у који упадам, мирис четинарске шуме. При сваком размислињању о роману готово да сам чуо јунаке који ми говоре: – Знали смо да ћеш се вратити!

КУРЗИВ: Зар то није подстицајно за писање?

БРАНКО: Иако тако звучи, не можете замислити каква притисак стварају личности самих јунака. Јесте ли се запитали како је то када не можете да одлучите ко води причу, писац или јунаци?! Није проблем што ми је преотимају, не схватите погрешно, проблем је у томе што сам и даље мислио да нешто зависи од мене.

КУРЗИВ: Како сте то разрешили?

БРАНКО: Сама Јана ми је рекла. Када сам из њених уста чуо да је то ипак њена одлука, престао је мој грех. Схватио сам да аутономија јунака не мора бити угрожавајућа за писање. Уколико се прихвати – постаје ослобађајућа.

КУРЗИВ: Шта се дешавало са Вашим приватним животом за све то време?

БРАНКО: Патио је због преоптерећености романом. Дане сам проводио у свом стану покушавајући да решим тајну Јанине смрти. Али сада знам где сам. Враћам се у град.

9.

Толико се сладио у сопственим пројекцијама ствари које тако дуго није имао да је умало промашио аутобуску станицу. Био је суочен са и те како стварном муком. Наиме, није имао кров над главом, тако да је маштање о славној будућности могло још да сачека.

Ушао је у зграду као и хиљаду пута раније, као да је још увек била његова. Где почети са решавањем таквог проблема? „Чарна!”, прошаптао је као за себе, чудећи се како ју је тако лако сметнуо с ума. Носећи не само своју већ и сву тежину својих мисли од којих се никако није могао одвојити, лагано се вукао уз степенице до њеног стана на трећем спрату. Већ задихан, навалио се на звоно као да ту живи. Истог секунда му је отворила.

– Ааа, Бранко, видим да...

– Могу ли опет код тебе да преспавам? – прекинуо ју је.

– Опет? – збунила се.

Иако изненађен њеном реакцијом, тренутно је имао већих брига на уму.

– Извини, погубљен сам, хтео сам...

– Можеш, наравно! – дочекао га је спреман одговор.

Улетео је унутра, само колико да остави ствари, и потонуо у прву слободну фотелју.

– Дообро – рекла је Чарна и додала – пустићу те да се мало одмориш. Ако сам ти потребна, бићу у кухињи – прва врата лево, одмах до купатила.

Бранко је није слушао, а и она је била свесна тога.

Јуче пропали писац, данас бескућник. Наизглед његово стање се стрмоглаво сручило низ оно исто степениште у које се успео долазивши до јединог места где је могао да се склони. Али напротив! Од две жене које га нису остављале у тренуцима самоће, једна је сада пронашла своје вечно почивалиште. Лик Јане остаће тамо где је и створен – у његовој глави. А друга половина његове опсесије, од крви и меса сачињена, Јасмина још је била тамо негде, жива, окружена цвећем, замена за оно што је годинама покушавао сам изградити пером и мастилом.

Друга прича

– Остао ми је пасуљ од ручка. Хоћеш ли да ти подгрејем мало? – зачуло се из кухиње.

На моменат је поразмислио о предлогу.

– Мислим да ћу ипак само да се истуширам.

– Пешкири су ти у...

Није успела ни да заврши реченицу, а Бранко је већ залупио врата купатила.

Није било топле воде. Полако је осећао да све оно зујање које му је надимало главу лагано отиче са водом која је са њега капала. Све се то губило у оном малом вртлогу који је окупирао сливник. Његова силуета је бдела на бушној завеси у купатилу. Ту је препознао своје тело. Ни сам није знао колико је некада био леп човек јер је све те године пропио у друштву њему вољеног алкохола мислећи о разним стварима којих се сада ни не сећа.

У дневну собу је ушао само са пешкиром на себи:

– Чарна, где су ти слике?

10.

Не окрећући се, Чарна се запутила ка црвеним вратима на крају ходника. Ушли су у собу претрпану сликама. Бранко је застао. Импресионирале су га разноврсне слике сликане различитим техникама. У средини собе се налазио штафелај са сликом коју Бранко није могао да види јер је била прекривена избледелим чаршавом. Зидове су испуњавале слике закачене без икаквог реда, које су му својим јарким бојама задавале главобољу. Упутио је упитан поглед Чарни, која се осмехнула и рекла:

– Желим да ти покажем нешто.

Одшетала је до прекривене слике и глатким покретом руке склонила чаршав са ње. Белину избледелог чаршава заменио је живописни пејзаж, који је из Бранка измамио уздах изненађења. Лаганим корацима пришао је слици, али се није усудио да пружи руку, плашећи се да ће се, ако додирне слику, вратити у реалност и избрисати познати приказ воденице. Његове воденице из детињства. Баш оне воденице која је одвела Јану у смрт, а са њом и писца у њему.

Хитро се окренуо ка Чарни, која га је гледала са чудном мешавином стрепње и радости.

– Шта мислиш? – упитала га је.

Бранко није могао да нађе праве речи које би описале емоције у њему. Као писац, увек је знао да пронађе бар неколико речи које би објасниле сваку ситуацију, али сада је само могао да стоји, занемео и без речи, као права љуска бившег писца. Знајући да неће моћи ништа паметно да каже, Бранко се поново окренуо ка слици.

Приметио је да му се Чарна приближила тек након што је рекла, са разочарењем у гласу:

– Не свиђа ти се?

Бранко је изненађено трепнуо, способан да каже само:

– Морам да идем.

Чарна га је збуњено и тужно гледала док је напуштао собу, али се Бранко није ни осврнуо да је поздрави. Обукавши се, затворио је врата Чарниног стана за собом и упутио се ка једином месту које је имало све одговоре на његова питања.

Ван зграде га је пресекла хладноћа у ваздуху, разбистривши му ум који је до тада био тмуран као небо над њим. Знао је где треба да иде.

Из мисли га је тргао продорни звук звончића закачених на вратима библиотеке. Пажњу му је привукла љубича-

ста орхидеја у јарко плаво-зеленој саксији на пулту. Библиотекарке није било на видiku. Већ упознат са распоредом полица, одлучно је кренуо ка оној која му је била најпотребнија. Пред њим се простирао наизглед бесконачан ред полица, али га то није зауставило. Крочивши испред полице у забаченом углу просторије који је ретко био посећиван, пружио је руку испред себе.

Прсти су му се склопили око добро познате кичме већ оронуте књиге. Пажљиво ју је извукао. Загледао се у своје презиме на корици књиге која га је својом тежином подсећала на детињство.

Као дете проводио је много времена у воденици са оцем, пишући дечје басне док је његов отац тражио инспирацију у околном пејзажу. Исто то је као одрастао човек и Бранко радио, несвесно имитирајући свог оца и заувек се скривајући у његовој сенци.

11.

Уместо тишине, воденични точак је однекуд упорно клопарао.

Милион мисли. Преслишава себе. Као учаурен лептир коме постају преуске стене, завлачи се између редова књига тражећи своје место, кутак таме и самоће. Осетио је неиздрживо пулсирање у глави.

Млински камен је равномерно и упорно добовао по пшеници.

Отвара књигу са својим презименом, али у њој нема никаквог текста. Листа странице и све што види су Чарнине слике на сабласној белини.

Она мора да је кључ. Она је моја пропаст или мој спас. Она и њене слике.

И више не зна како, а није ни битно, поново се обрео у Чарнином атељеу. Све слике су биле прекривене белим чаршавима. Болеле су га очи.

– Желим да ти покажем нешто – склања бели чаршав.

Иста она воденица, исто сећање, иста бол. Чекају га отац и Јана.

Очев презриви поглед је пекао и заривао се негде у дубоко, у неко место за које Бранко није ни знао да постоји. Поново је осетио оно перо, али овога пута оно није било ни нежно ни лагано. Груди су му очврсле, спремне на неки неочекивани ударац. Бранко покуша да побегне од оца, од Јане, од себе, али га је воденица упорно закивала за место. Сваки чавао из њених сипљивих греда нашао се у његовим ногама.

Готово је, помисли. Нема више бежања.

Сад су сви његови суци били ту. Ваљало се с њима суочити. Годинама је бежао од тога. Не, бежао је од себе јер су они чинили сваки део његовог бића. Целог живота је био очева сенка. Још, још, још... и никад доста.

Све ти је било мало!, викао је.

Ти си био мали, одзвањао је леден очев глас.

Тресао се од хладноће његових речи. И након оволико година Бранко се осећао као црв у очевим очима.

Они чавли у ногама не попуштају. Расклимана воденица прети да се уруши.

Онда је дошла Јана. Баш овде су се први пут срели. Колико му се свидео пејзаж око воденице, толико му се допала и Јана и због тога се свакога дана ту и враћао. Сав мир и спокој који је тамо проналазио, срушио је његов отац. Бранко себе више није могао пронаћи ни у воденици, ни у реци, ни у Јани. Све што му је сад одзвањало у глави јесу Мишине

речи да није крив за њену смрт.

Извини...

Тишина.

Јано?

Оставио си ме, Бранко. Изабрао си неког другог. Изабрао си огорчење свога оца. Толико си жудео за тим да будеш он. А ја? Ниси ме ни погледао када си схватио да је твоја опсесија победила.

Хук надолазеће реке је заглушио њене речи.

Тама, а онда смех и галама.

Пробудио се. Неко га чека. Уморне очи, пуне ишчекивања, отварају се. Пуно је људи. Не око њега. Некоме се другом радују. Коначно је схватио. У болници је и опет је сам.

12.

Самоћа га је прождирала. Док је оно људско испаравало из њега, мисли су се над њим крвожедно прелетале као лешинари над својим беспомоћним пленом. Сlike злослутнице су се мешале са сликама још већег зла – већ добро познатим фигурама. Вртлог је изнедрио лице његовог оца, које се од боје свежег воска претапало у боју гнева.

Крв у жилама му се ледила, док су се капци заклапали спорије него што је његово срце куцало покушавајући да га одржи живим. Призори које је видео су испод капака постајали толико тешки за подношење да се после неколико секунди давио у свом зноју. Дах му се губио у бедном покушају тела да се успротиви уму. Вене су му бивале све круће, а модре усне су се стезале од унижености коју су доносиле криво-пурпурне беоњаче његовог оца.

Осетио је додире свога оца који као да га води са со-

бом – у смрт или у воденицу.

Залуђивало га је стотине различитих звукова – Јанин врисак, гнев оца, Чарнине кичице, мијаук мачка... Звук воденичног камена бивао је све јачи и јачи све док се око њега нису створиле контуре воденице које су му вратиле све потиснуте успомене. Постао је роб сопствених мисли, марионета обешена о сопствено дело.

Полако је препознавао пејзаж који је већ описао, као и реченице сељака око воденице. Све је деловало блиско његовом уму и речима проистеклим из романа, али није могао да схвати где се налази. Тада је угледао двоје младих како разговарају поред воденице, али је у младићевом погледу била брига и чежња. На први поглед је црнокоса девојка изгледала доминантније од младића, који је по свој прилици подсећао на Бранка из доба безбриге. Она је зрачила лепотом, док се у њему крила нека тама, потмули немир, необјашњени страх и сивило будућности. Издалека је изгледало као да је све у савршеном реду, али што се више приближавао, Бранко је увиђао сцене из своје младости које су га прогониле кроз снове и књиге, цео живот. Схвативши да гледа ситуацију са својом љубави из младости – Јаном, мисао да је тренутно један од ликова своје књиге сручила му се на главу једнака терету његовог живљења. Знао је шта ће се десити.

Јанина жеља да пође са њим у град постала је глави разлог њихове свађе. Младић је покушавао да објасни како нема довољно новца да издржава и њу и себе, међутим Јана је у великом болу и разочарању само стегла његово писмо к срцу и, не помисливши на своју будућност, скочила у реку. Младић је, вођен неподношљивим теретом кривице, побегао у град, а Бранко је остао испред воденице, загледиан у прилику свога оца који му поручује да је дошао тренутак... тренутак када ће морати да донесе одлуку.

Тишину болничке собе прекинули су шкрипа врата и нежни кораци, а таму су осветлиле плаве локне и црвене руже. У постељи је угледала обресе тела човека којег је, како је бар она мислила, веома добро познавала.

13.

Када се Бранко пробудио, на ноћном сточићу је затекао букет црвених ружа са поруком. У углу усана оцртао му се осмех, затим је брзо узео да прочита поруку. На њој је писало: „Драги Бранко, иако смо овај разговор водили још и пре, желим да напоменем да је последњи. Одлазим. Никада немој да покушаш да сазнаш где. Ослобађам те бремена које ти је Јана оставила. Повешћу је са собом, немој да је тражиш. Бићу искрена, драго ми је што нисмо разговарали. Не криви Чарну, она је само моја пријатељица.”

Бранко је брзо извадио иглу из вене, обукао очев капут и изашао из болнице. Упутио се код Чарне. Ушао је у стан, Чарна га је чекала са мачком у рукама. На столу је стајала флаша ракије, за овакву прилику и превише потребна. Пружио јој је писмо без речи. Пажљиво је прочитала писмо и замолила га да седне.

– Јасмина ми је напоменула да ће те посетити и да ће у писму напоменути да се нас две знамо. На твоју жалост или не, испричала ми је све о Јани и о вашем одбаченом детету, а тако и о позадини твог романа. По Јасмининој жељи сам насликала воденицу. Мислила је да ће насилним суочавањем са прошлошћу успети да те тргне и да те ослободи. Међутим, теби је било горе. Сада када си преда мном, испред тебе се налазе два пута. Или ћеш наставити да живиш јадно и

монотону у својој прошлости која ће те константно изједати или ћеш отићи напред и оставити тужну прошлост иза себе. Дакле, шта бираш?

Најпре, Бранко није могао да поверује да се Чарна и Јасмина знају, а тако и да је Јасмина све време знала за његов пропали живот док је она чувала његово дете. У том бунилу и неверици, када су се пред Бранком јавиле две стазе, уз све успомене на Јану, Јасмину, његовог оца и Чарну, Бранко је одлучио. Покушаће да заврши своју другу књигу и, ако буде успешна, напустити град или чак земљу.

Бесан је устао са столице и напустио Чарнин стан без речи. Отишао је у библиотеку, узео своју књигу и упутио се ка канцеларији. Тамо се закључао, узео упалаљач и запалио роман. Док је он уз пуцкетање ватре горео, заједно са свим Бранковим болима, узео је папир и оловку и почео да пише. Најпре, написао је Мојој ћерки.

Да први роман потпуно изгори, била је потребна цела ноћ. То је тачно толико колико је било времена потребна Бранку да заврши други. Када је свануло и када је уредник дошао, Бранко му је немо пружио свој рукопис и напустио зграду.

14.

Након Бранковог изласка уредник оставља хрпу папира на сто, одлаже читање за касније не слутећи да на њима нема, осим шврљотина и бесмислених симбола, ничег више.

Бранко бесциљно излази из зграде, погледа лево, па десно и убрзо схвата да је сам. На средини улице угледа црног мачка, који убрзо нестане.

Где су сви?, помисли он. Шта се дешава? Ту мисао убрзо прекине хладноћа која га у потпуности обузе. Промзлим рукама покушава да опипа очев капут и схвата да га нема. Чизме, сада већ похабане, у целости су испуњене снегом. Убрзаним кораком лута калдрмисаним улицама града, које је до јуче препознавао. Снажна мећава отежава му кретање. Кораци су му спорији; осећа да ће га ноге ускоро издати.

У глави му превиру мисли: Да ли је, ипак, моја кривица? Да ли је због мене мртва? Да ли сам, можда, због оца овакав? Да ли је уопште требало да се вратим? Шта даље?

Црни мачак му опет препречава пут, али он као да га не примећује. Тајанствена животиња га је посматрала као да жели да му каже нешто. Преокупиран својим мислима, он настави даље.

Након извесног времена осети да га неко прати. Кораци су све бржи и ближи. Окреће се очекујући да је неко иза њега, али једино што види су отисци у снегу. Чује гласове који га дозивају, али и даље никога не види. У даљини назире силуету жене, која упркос јакој, снежној олуји, гори необузданим пламеном. Жена постепено нестаје, као и странице његове књиге претходне вечери. Слика ватре изазива бујицу емоција у њему, али он убрзо од хладноће и изнемоглости пада.

Млада риђа жена светле пути улази у свој стан и збуњено затиче непознатог човека, који лежи на поду дневне собе. Из руку јој испада букет свеже убраних гримизних ружа, које падају у локву црног вина.

Бранко се нагло буди.

– Чарна, ти си?

Жена избеумљена стоји.

Не осврћући се на хаос око себе, погледом тражи слике прошлости, а стан у коме се налази постаје стран. Нагло искаче из фотеље у којој је спавао и креће да тумара.

Бранко мумлајући упита:

– Где су слике? Зашто си их склонила?

Жена не препознаје човека и почиње да врштити:

– Ко си ти? Шта радиш овде? Како си ушао?

Пошавши ка Бранку, комадићи стакла посути по свиленом тепиху зарили су јој се у табан.

– Чарна, зар ме не препознајеш? То сам ја, Бранко!

– О чему говориш? Каква Чарна? Ко си ти? Сместа излази напоље!

Риђокоса храмљући панично гура Бранка према излазним вратима.

Испред стана опет се појављује мачак. Значајно га погледа и Бранко сада одлучује да крене за њим. Подигнутог репа, спроводи га тамним сокацима, а Бранко иде за њим, не преиспитујући намеру мистериозне животиње.

Градске улице заменио је шумски путељак који води ка гробљу. Док му се приближавао, обузимала га је језа. Од једном букну неукротиви пламен налик јучерашњем, из ког се појави лелујава силуета исте оне жене која је немо горела у снежној ноћи. Помахнитали пламен захватио је запуштено гробље. Оскрнављени споменици ишчезавали су у демонској ватри док их је Бранко сада равнодушно и ћутке посматрао.

Већ у следећем тренутку једино што се око њега налазило била је распламсала ватра. Жудња за мистериозном женом натерала га је да крене у пламтеће срце ватре. Бранко је улазио све дубље у пламен, док наједном његову одлучност није прекинуо чврст стисак руке. Огромна шака набораних прстију држала га је чврсто, уносећи му страх. Препознао је додир. Старе руке сећале су га на давно потиснуте успомене.

Било је хладно децембарско вече; киша је непрестано падала. Седећи за исхабаним писаћим столом, осећао је хладноћу и мирис натопљеног дрвета, који су улазили кроз одшкринут прозор старе, трошне куће. По кожи је осећао болне капи кише које су падале са плафона. Било му је хладно, али желео је да заврши причу. Пишући, чуо је шкрипање пода изазвано тешким корацима. Изненадни улазак оца спречио га је да сакрије исписане папире разбацане по столу. Бол очевог ударца био је ништа у односу на бол коју је осећао гледајући папире који заувек нестају у пламену.

– Шта радиш овде?! – упитао је бесно, извлачећи руку из очевог стиска. Неми поглед оца га је убијао.

– Зашто ме дираш? Не желим да те осећам на кожи!

– Шта желиш од мене? – викао је Бранко.

– Све је ово твоја кривица! Уништио си ми живот! Зашто ми ниси дозволио да пишем? Зато што си мислио да ћу бити бољи писац од тебе или да ћу ти укаљати име? Плашио си се да ћу ти узети славу! Говорио си ми како никад нећу успети у ономе што будем желео; спутавао си ме! Био си себичан, лош отац и муж; понашао си се као да смо непријатељи, а не иста крв. Због тебе се мајка убила! Због тебе

сам изгубио вољену жену! Сада сам бескућник, без хлеба. каријере, породице, без среће! Уништио си све добро у мом животу! Мрзим те!

– Завладао је мук. У ваздуху су остале само Бранкове оштре речи.

– Крени за мном!

На тренутак је оклевао. Пошао за оцем јер више није имао шта да изгуби. Корачали су кроз ватру не осећајући врелину пламена. У даљини је видео мистериозну жену обавијену пламеном и била му је познатија што јој се више приближавао. Изненада је схватио да се испред њега налази Јана. Упутила му је топао осмех пун нежности и њен лик је почео да бледи у ватри. Бранко је кренуо за њом и на корак од ње све је постало црно. Једино што се чуло био је туп ударац тела о земљу.

– Докторе! Докторе! Брзо дођите! – чуо се успаничени глас медицинске сестре.

– Пацијент је извадио иглу из вене и кренуо ка излазу. Избезумљено прича на француском и изговара женско име. Чини ми се да тражи некога. Стигите га пре него што побегне!

Обезбеђење је претрчало ходник и опрезно ухватило Бранка за руку притискајући убод како не би искрварио. Није се бранио. Није ни имао снаге. Зурио је у празно. Спектар боја испред његових очију растављао се и поново састављао у белу боју. На тренутак му се појави лик Јане и нестаде у густој магли. Тонуо је у велике непровидне дубине... Одједном га је обузео осећај бескрајне радости и блаженства као да излази из тела у коме му је већ дуго било тесно.

– Господине, опишите нам шта се тачно догодило на гробљу”, казао је полицајац.

– Пошао сам на гроб своје жене када сам га видео

како иде гробљем и пали ватру. Човек је луд! Викао је на мачка и оптуживао га да је крив за његов неуспели живот. Затим је трчећи кренуо у ватру и срушио се. Тада сам га извукао.

16.

Пробудио се у болници, као што би се увек будио у болници након што би изгубио контролу над собом када га болест савлада. Овог пута је било другачије. Повреде су биле телесне.

Белина болничке собе му је повређивала вид. Грозница је попуштала и постајао је свестан свега – дани са којима се довукао довде. Одавно је престао да разликује стварност, своје романе, луцидне снове и халуцинације. Где сада? Шта сада?

Инфузија је капала преспоро, визите се смењивале. Гласови: дубоки, неки промукли и један иритантно висок – говорили су да је право чудо да је жив.

Па хајде да славимо живот, помислио је. Хајде да размрсимо конце и донесемо одлуке.

У кревету поред његовог лежао је млад човек тужних црта лица. Деловао је као пријатељ.

Пулсирајућа бол у глави – као какав маљ који удара у мермер и обликује новог човека.

Напунио си четрдесет – отвори кофере и убаци све истрошене године, сву грижу савести, кривицу и љутњу – убаци и Јану и Јасмину, сав гнев, упакуј и опроштај и оца, сећање на стару воденицу и заборав.

Када је ушла сестра, већ пред пензијом, неким полу-гласом који га је и самог изненадио упитао ју је за мало папира. И оловку.

Жена се најпре изненади, па јој смешак пребоји лице:

– Писац, беше – рече више за себе. – Неко је долазио. Није рекла име, оставила је нешто – показала је на платно спаковано на столу. На њему је била приказана позната слика воденице. Осетио је мир. Знао је да је Чарна долазила, да је отишла и да се никад више неће вратити у његов живот. Пустио ју је да оде.

Наредних дана је писао неуморно. Дневно светло је мењала слаба болничка сијалица, но он није примећивао разлику.

Папир за папиром низао се на нахтасни.

Младић са којим је делио собу паковао је оно мало одеће што је имао.

– Хоће ли неко доћи по Вас? – упитала га је медицинска сестра.

Ћутао је.

– Обуците се, хладно је напољу.

Рекао је да нема топлију одећу. Бранко му је поклатио свој капут:

– У реду је, мени можда никад не затреба поново.

Очевог капута више није било. Шетао се истим градом око неког другог тела. И успомена на тужно детињство више није било. Опростио је свом оцу. Знао је да више никада неће доћи у његов плач и његове књиге. Осетио је мир. Пустио га је да оде.

Пружио је себи шансу, допустио докторима да га лече, свако вече је писао и све остало је пустио да оде.

Пробудио се у душевној болници, као што се сваког јутра, већ годинама, будио на истом месту. Осећао се добро.

Можда га данас пусте. Обукао је одело. Зафалио му је капут, али осећао се добро. Дубоке мисли прекинуло је куцање на вратима. Спреман је да разговара са психијатром. Спреман је да покуша поново.

17.

Време је визите. У собу је ушао Бранков дугогодишњи лекар. Након рутинских контрола, саопштио му је да је његово стање све боље и да је сада најважније да се одмара на свежем ваздуху.

Ходајући дугим стазама болничког врта, Бранко се препушта мислима о томе да ли је крај једног пута заправо нови почетак или бездан који зјапи под нашим животним поразима. Како остати скривен у себи, а ипак не изаћи из себе, бити сведок своје истине, која пржи крвоток живота, а остати веран осећању мере? Требало би се сачувати од прејакe и недоличне употребе речи ја, од самосажалења, сагледати реално свет око себе, погледати се у огледала прошлости, а не вриснути. Не потопити се у болу и алкохолу, већ скупити снагу да се настави даље...

Кораци су му све тупље одјекивали, мешајући се са звуцима аутомобилске сирене. Наједном застаде у неверици. Испод веранде, крај јелових грана, седи Јана и крај ње девојка риђе косе. „То мора да је наша кћи! Стасала је већ у праву девојку!”, мислио је Бранко, трапаво им трчећи у сусрет. Осврћући се око себе, заслепљен светлошћу подневног сунца, схвата да је ипак сам. Око ногу му се умиљава црни мачак.

Држећи у руци шољицу топлог чаја, чији су се етерични мириси ширили станом, Јасмина је закуцала на врата собе своје миљенице, Бранкове ћерке.

– Душице, дуго си већ наднета над писаћим столом. Ево чаја да те мало окрепи.

– Хвала ти, управо исписујем последњу страницу романа.

– Нећу да те ометам – рече и изађе из собе, гунђајући у себи. – И ти изгараш... видим то...

Непогрешивим инстинктом препознавала је Душичину жељу да побегне из света реалности, изневерених очекивања, разочарања, чежње за очевом љубављу коју сама себи не жели да призна. Пати од ескапизма, како би ту бољку назвали савремени тумачи душе, стручном терминологијом.

Речи су се низале исказујући вапај њене подсвести да романом и стварањем надмаши Бранка, баш као што је и он желео да буде бољи од свог оца. Па и да га уништи, смрви, да би престала мучна мисао на јави. Када се врата затворе пред љубављу, чежња се претвори у мржњу и ривалство.

Искористивши прилику што је чувар несмотрено само притворио капију, Бранко је искорачио у слободу. Зачула се шкрипа кола. Оштар ударац виноу га је у светлост. Лепет крила милује му слух. Млада списатељица је угасила свој рачунар након што је још једном прочитала последњи пасус свог романа, уздахнувши.

Биографије аутора и ментора

1. Тим „Вељко Петровић”

Јана Голубовић рођена је 6. 1. 2005. године и живи у Сомбору. Ученица је трећег разреда друштвено-језичког смера Гимназије „Вељко Петровић” у Сомбору. Слободно време проводи слушајући музику и дружећи се са породицом и пријатељима, као и читајући. Себе воли да опише као комуникативну, истрајну, врло дружељубиву, али и тврдоглаву, особу.

Предраг Ђуришић рођен је 25. 8. 2004. године, а настањен је у Црвенки. Ученик је друштвено-језичког смера Гимназије „Вељко Петровић” у Сомбору. Воли да чита, повремено пише и ужива у томе, а до сада је учествовао на неколико конкурса. Поред тога, воли да путује и учи стране језике.

Сташа Мајсторовић рођена је 29. 11. 2004. године у Сомбору, где је такође ученица трећег разреда друштвено-језичког смера Гимназије „Вељко Петровић”. Воли да чита и пише и већ се опробала на неколико литерарних конкурса. Поред школских обавеза, бави се и одбојком, коју тренира већ осам година. Спорт и одбојка чине је срећном и испуњеном.

Мика Маријана Угрица рођена је 8. 2. 2005. године. Живи у Црвенки. Ученица је трећег разреда друштвено-језичког смера Гимназије „Вељко Петровић” у Сомбору. Воли да чита и учи нове језике, а за сада говори енглески, немачки и јапански. Ове активности је опуштају и увек ужива у њима.

О ментору:

Лидија Неранчић Чанда, доктор филолошких наука, научни сарадник, просветни саветник-сарадник, педагошки саветник, професор Српског језика и књижевности у Гимназији „Вељко Петровић” у Сомбору. Аутор тридесетак научних радова, сарадник на три научна пројекта Одсека за славистику Карл-Франц Универзитета у Грацу. Добитник је многобројних покрајинских, републичких, међународних награда и признања за остварене резултате у образовно-васпитном раду.

2. Тим „Достлук”

Мина Станковић, ученица 9. разреда Школе за музичке таленте у Ћуприји. Рођена је 2004. године. Са девет година прелази са виолине и почиње да свира виолончело. Поред музике, обожава књижевност. Своје слободно време проводи читајући. Воли глуму, а учествује и на конкурсима где може да покаже таленат за писање прозе и поезије. Посебно се издваја њена прва награда са фестивала „Уметник из школске клупе” у категорији филмског стваралаштва.

Лара Киш, ученица 9. разреда Школе за музичке таленте у Ћуприји. Поред музике, обожава глуму, рецитовање и књиге. Учествоје на разним конкурсима и такмичењима.

Теона Јовановић рођена је 2006. године. У Школи за музичке таленте у Ћуприји похађа виолончело. Воли романе који јој испуњавају слободно време. Музика и књиге за њу се допуњују и речи из књига често проналази у нотама композиција.

Нађа Комленић рођена је 2006. године. Ученик је деветог разреда Школе за музичке таленте у Ћуприји, где свира виолину. Поред тога што воли да свира, опробала се и

у другим уметностима, као што су сликарство, књижевност, глума.

О ментору:

Весна Антић је наставник Српског језика и књижевности. Као наставник у Школи за музичке таленте ради од 1993. године. Са највећим задовољством учествује у образовању младе талентоване деце која поред свакодневних музичких обавеза пронађу времена и воље да свој таленат оплемењују и богате лепом речи, било читањем или писањем. Учествује у подстицању креативности деце која се од својих најранијих дана школују за професионалне музичаре.

3. Тим „Ад Финес”

Даница Леповић рођена је 29. 10. 2004. године у Прокупљу. Основно образовање стекла је у ОШ „Дринка Павловић” у Куршумлији. Награђена је дипломом „Вук Караџић”. Током основне школе учествовала је на бројним такмичењима, а посебно истиче Републичко такмичење из Техничког и информатичког образовања. Сада је ученица трећег разреда природно-математичког смера Гимназије у Куршумлији. Волонтерка је Црвеног крста Србије и чланица активистичког тима младих „Exit”. У плесном клубу „Ragnarok” изражава своју љубав према плесу и подучава млађе плесаче. Своју креативност испољава у изради декоративних предмета од разних врста папира. Уредница је школског часописа „Арго арт”. Тренутно се усавршава на пољу дизајна и видео-монтаже. Кинематографија је нешто што јој привлачи велику пажњу.

Ангажовања на Филозофском факултету

На Департману за србистику при Филозофском факултету у Нишу стекла је вештине креативног писања. Учествовала је на Међународном научно-стручном скупу „Учење у пандемији – *summa* утисака” Филозофског факултета у Нишу. Ауторка је песме на тему „Русија мојим очима”, која је објављена у Зборнику литерарних радова на Одсеку за славистику Филозофског факултета у Новом Саду.

Снежана Радоичић рођена је 18. јула 2004. године у Прокупљу. Завршила је Основну школу „Дринка Павловић” у Куршумлији, као носилац дипломе „Вук Караџић”. Ученица је трећег разреда Гимназије природно-математичког смера. Чланица је драмског клуба „Оно као глума” у Куршумлији, чланица рецитаторске секције, а такође се бави и писањем. Течно говори енглески језик, служи се руским и француским језиком. Полазница је лингвистичког курса и тренутно се бави научним истраживањем у области дијалектологије под менторством предавача САНУ у НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу. Такође је волонтерка Црвеног крста Србије, као и полазница осме генерације Европске школе дебате 2021/2022. године. Њена кратка прича под називом „Авлија” нашла је своје место у Антологији савремених кратких књижевних форми, након учествовања на међународном фестивалу у организацији Института за науку, алтернативу, културу и уметност ИНАКУ у Скопљу.

Филозофски факултет – конкурси, радионице и скупови

Завршила је програм усавршавања креативног писа-

ња за средњошколце на Департману за србистику при Филозофском факултету у Нишу. Ауторка је једног од радова на тему „Русија мојим очима”, објављеног у Зборнику литерарних радова на Одсеку за славистику Филозофског факултета у Новом Саду. Учествовала је на Међународном научном скупу „Учење у пандемији – summa утисака” Филозофског факултета у Нишу.

О ментору:

Јасмина Рочкомановић (Живковић) рођена је 10. 3. 1979. године у Прокупљу. Основну школу и Гимназију завршила је у Куршумлији, а затим завршава Филозофски факултет у Нишу, смер Српски језик и књижевност. Удата је, мајка је троје деце и живи у Нишу. Тренутно је запослена управо у школи коју је и сама похађала – Гимназији у Куршумлији, а такође је и наставник Српског језика и књижевности у Економско-техничкој школи у Куршумлији. Добитник је многих републичких награда за остварене резултате на такмичењима из области књижевности.

4. Тим „Вукова дјеца”

Анабела Бајић, рођена 12. 2. 2003. године, ученица четвртог разреда Економске школе у Добоју. Долази са подручја општине Станари. У слободно вријеме воли да се дружи, чита књиге, слика и борави у природи. У природи проналази инспирацију, како за сликање тако и за писање.

Дајана Јовић, рођена 4. 2. 2003. године у Добоју. Воли дружење и доста свог слободног времена проводи са породицом и у кругу пријатеља. Испуњава је писање поезије, цртање и читање књига. Инспирацију налази у природи и

путовањима.

Виолета Станић, рођена 2. 4. 2003. године, ученица четвртог разреда Економске школе у Добоју. Своје слободно вријеме воли да проводи у дружењу са пријатељима и породицом. Воли да путује, упознаје нова мјеста и људе. У своје хобије убраја пјевање, свирање гитаре, писање пјесама, читање књига и фолклор.

Николина Илкић, рођена 7. 10. 2003. године. Ученица четвртог разреда Економске школе у Добоју. Воли културу нашег народа и труди се да поштује наше обичаје и традицију. Тренирајући фолклор испуњава своју жељу да традиционалну игру сачува од заборављавања.

О ментору:

Жељка Дамјановић, професор српског језика и књижевности у Економској школи у Добоју. Коаутор андроид-апликације „Цепни правопис и граматика српског језика” и чет-бота „Србо”. Прошлогодишњи добитник Светосавске награде.

5. Тим „Причољупци”

Огњен Ђурђевић, Јелена Ловрић и Марина Фелбаб, матуранти другог одељења IV разреда Гимназије „Душан Васиљев” у Кикинди, који похађају друштвено-језички смер, желели су да овековече своју љубав према књижевности учешћем на такмичењу које ће оставити простора испољавању неспутане креативности, остављајући траг о њиховом досадашњем школовању и др Наташи Иветић, професорки српског језика и књижевности.

О ментору:

Др Наташа Иветић, професорка Српског језика и књижевности.

6. Тим „Wall of Rosses”

Тим „Wall of Rosses” чине ученице **Миљана Стојановић** и **Радмила Динић**.

О ментору:

Маја Милосављевић Стојановић, професор српског језика и књижевности Прве нишке гимназије „Стеван Сремац” и Угоститељско-туристичке школе у Нишу.

7. Тим „Јахачи маште”

„Јахачи маште” је тим окупљен око луче лепих речи. Маштовитост и креативност у писању ујединиле су ученице 3. разреда Гимназије „Светозар Марковић” из Ниша да „разиграју” *Roud Robin* причу.

Са великим ентузијазмом приступиле смо креирању приче, градиле карактере јунака, трудиле се да не пореметимо ток претходних прича, а с друге стране да инспиришемо следбенички тим.

Уна Станковић рођена је 8. 12. 2004. године у Нишу, где похађа билингвално – енглеско одељење. Занима се за различите врсте уметности и ужива у свим облицима стваралаштва.

Анђела Ђурковић рођена је 28. 1. 2005. године у

Нишу и похађа билингвално – енглеско одељење. Интересују је дигитална уметност и креативност.

Маша Настић је рођена у Лесковцу 15. 3. 2004. године. Живи у Нишу и ученица је специјализованог одељења за физику. Поред физике и других природних наука, ужива у књижевности и бави се плесом.

Софија Стајић је рођена у Нишу 11. 10. 2004. године. Ученица је билингвално – енглеског одељења. Воли да чита, црта, пева и свира гитару у слободно време.

О ментору:

Неда Гашовић, рођена 13. 9. 1983. године у Нишу, где је завршила Гимназију „Светозар Марковић” и Филозофски факултет, одсек Књижевност и српски језик. Посвећена је свом позиву и активно, дидактичким методама, међу својим ученицима шири љубав према књижевности. Наставнички позив види као мисију, стално усавршава наставничке компетенције и труди се да их на иновативан начин имплементира у настави. Мајка је троје деце и врло је упућена у изазове при процесу учења. Стога пажљиво бира наставне методе како би сфере свог предмета што више приближила својим ученицима. О успешности наставничке мисије говоре освојене награде на литерарним конкурсима и такмичењима из области књижевности, српског језика и језичке културе.

8. Тим „Плетисанке”

„Плетисанке” су ученице првог разреда гимназије у Средњошколском центру „Милорад Влачић” у Власеници, градићу занимљиве историје на истоку Републике Српске.

Александра Лазић, страствени кувар и бициклиста,

велики љубитељ цвијећа и путовања, рођена је 15. 4. 2006. године.

Наталија Сушић, љубитељ књига и аматерски фотограф, рођена је 5. 7. 2006. године.

Николина Пустивук, поклоник природе и сликарства, рођена је 20. 9. 2006. године.

Хелена Стевановић, обожавалац моде и филмске умјетности, рођена је 12. 4. 2006. године.

„Плетисанке” су добри познаваоци граматике и књижевности, а посебно поезије. Испуњавају их дружење, путовања и музика. Увијек су спремне за разговор и сарадњу. Први пут учествују у једном оваквом пројекту и надају се да неће бити и посљедњи.

О ментору:

Да заједно исплету ову причу, окупила их је њихов професорка српске књижевности и језика **Татјана Голијанин**. Ментор „Плетисанки”, засада, успјешно обједињује своје двије велике љубави: новинарство и професорски позив и осим у свом кабинету, тренутно је и главни и одговорни уредник Радио Власенице и сарадник више медија. Од свега најпоноснија је на једну мудрицу Софију, која је њеном животу дала смисао.

9. Тим „Слова из бајке”

Јована Милетић рођена је 1. 10. 2005. године. Ученица је другог разреда Средње школе „Прокоповић”, смер физиотерапеутски техничар. Доследна, комуникативна, стрпљива и самопоуздана. Слободно време проводи уз музику, филм и у лаганог шетњи. Хоби јој је дружење и изласци са

пријатељима.

Филип Марковић рођен је 6. 5. 2004. године. Ученик је трећег разреда Средње школе „Прокоповић”, смер економски техничар. У слободно време је волонтер, активиста, координатор активистичког тима „Екзито” у Нишу. Љубитељ добре музике и књига. Слободно време проводи са пријатељима. Професионално се бави моделингом и веб-дизајном.

Анђела Миленовић рођена је 4. 10. 2003. године у Нишу, где похађа Средњу школу „Прокоповић”, смер зубни техничар. Једна од њених највећих страсти јесте писање и бављење фитнесом.

Теодора Војиновић рођена је 29. 4. 2003. године, живи у Нишу. Ученица је четвртог разреда Средње школе „Прокоповић” у Нишу. Веома је одговорна, истрајна, пажљива, радознала, дисциплинована, поуздана и воли тимски рад. Воли дружење, спорт и музику. У слободно време воли да чита и вози бицикл.

О ментору:

Миљана Петрић, професор Српског језика и књижевности ментор је овим младим, дивним људима. Запослена је у Средњој школи „Прокоповић” од 2014. године. На почетку своје каријере основала је литерарну секцију, која се окупља на почетку сваке школске године. Циљ секције је подстицање ученика на креативан и стваралачки рад, као и развијање њихових интересовања за интелектуално размишљање, посматрање и истраживање у појединим областима. У оквиру рада литерарне секције одвијала се креативна настава српског језика и књижевности, што је укључивало и интересни рад са појединцима. Међутим, ова секција је прерасла у нешто више, прерасла је у једну малу дружину која

је била спремна да ради, истражује и учествује у свим видовима смотри, такмичења и конкурса.

10. Тим „Власотиначке музе”

Тим „Власотиначке музе” чине ученице трећег разреда – **Милица Станковић, Анастасија Костић и Марија Глишић** Гимназије „Стеван Јаковљевић” у Власотинцу. Иако похађају природно-математички смер, спојила их је љубав према књижевности, па су заједно са својим професорком српског језик и књижевности, Драганом Хаџи-Ђокић, решиле да се придруже овом лепом и креативном пројекту Филозофског факултета у Нишу.

О ментору:

Драгана Хаџи-Ђокић је професор српског језика и књижевности Гимназије „Стеван Јаковљевић” у Власотинцу.

11. Тим „Борци”

Лука Делетић рођен је 4. 4. 2003. године у Врању. Ученик је одељења природно-математичког смера Гимназије „Бора Станковић” у Нишу. Осим писања, велики је љубитељ фудбала.

Мина Стојановић рођена је 14. 10. 2003. године у Нишу. Похађа Гимназију „Бора Станковић”, одељење природно-математичког смера. Поред књижевности интересују је филмска уметност, музика и природне науке.

Анђела Голубовић рођена је 10. 6. 2003. године у Нишкој Бањи. Ученик је Гимназије „Бора Станковић” у Нишу, где похађа природно-математички смер. Заљубљеник је у

биолошке науке, као и књижевност, сликарство и музику.

Анђа Нушић рођена је 28. 10. 2003. године у Нишу. Ученица је Гимназије „Бора Станковић” природно-математичког смера. Воли читање, свирање гитаре, сликарство и филмове.

О ментору:

Марија Станчић Михајловић је професор Српског језика и књижевности Гимназије „Светозар Марковић” и Гимназије „Бора Станковић” у Нишу.

12. Тим „Прејака реч”

Тим „Прејака реч” чине љубитељи поезије Бранка Миљковића: **Наташа, Мирољуб и Естебан**, студенти мастер и докторских студија Филологије.

Наташа Лујић Новић рођена је 26. 6. 1994. у Добоју у Републици Српској. Звање дипломираног професора француског језика и књижевности стекла је на Филолошком факултету у Бањој Луци, а потом уписала мастер студије из Дидактике на Универзитету у Поатјеу у Француској и била стипендиста Владе Француске. На Филозофском факултету у Нишу уписује мастер студије из Француског језика и књижевности, одредивши се да изучава француску књижевност опција: француска књижевност. Тренутно ради као професор француског и српског језика као страног. Бави се писањем, књижевношћу, музиком, воли да чита, али и да гледа штреберске филмове. Наташа воли природу и животиње и да упознаје нове људе. Нека од њених пјесама и приповједака објављене су како у зборницима на територији Србије тако и у интернационалним збиркама.

Мирољуб Милутиновић рођен је 18. 12. 1996. године у Прокупљу. Основну и средњу школу завршио је у Куршумлији. Гимназију је завршио као добитник Вукове дипломе. Дипломирани је филолог романиста и студент мастер студија на Филозофском факултету у Нишу. Од детињства је показивао интересовање и таленат за музику и стране језике. Свира клавир и пише композиције за позоришне комаде.

Естебан Телије професор је француског језика и студент докторских студија на Филозофском факултету у Нишу. Рођен је 4. септембра 1995. у Рошфору у Француској. Нема много слободног времена али се бави језиком, учи српски и помало чита. Није му интересантно када ствари иду очекивано и више воли када чита књиге.

О ментору:

Владимир Ђурић рођен је у Београду 1986. године где је завршио основну школу и гимназију. У Београду уписује Филолошки факултет 2005. године на Катедри за француски језик и књижевност и стиче диплому професора француског језика и књижевности 2010. године. На истом факултету је 2011. године одбранио мастер рад под насловом *Теме љубави и пријатељства у Ла Бријеровим Карактерима* и исте године уписује прву годину докторских студија. Бави се проучавањем компаративне књижевности, посебно истраживањем српске књижевности коју су писале жене у контексту савремене француске компаратистике (имагологија, интертекстуалност) и француске књижевности и културе. Од 2012. учествује у раду пројекта *Књиженство – теорија и историја женске књижевности на српском језику* до 2015. године, у оквиру кога је објавио два чланка за два броја електронског часописа *Књиженство*. Учествовао је на разним

конференцијама, семинарима и научним скуповима у земљи и иностранству. Неки од тих скупова су: IV и V научни скуп младих филолога у Крагујевцу (Савремена проучавања књижевности), међународне конференције у Нишу (Језик, књижевност, маргинализација 2013, Језик, књижевност, дискурс 2014), Будимпешти, Београду (Културе, нације, аутофикције 2014), и др. Учествовао је на међународној школи обуке за рад на глобалној бази података *Women Writers in History* у Хагу, као и у краткој научној мисији у Познању (Пољска) под менторством проф. Магдалене Кох (2013. године). Од фебруара 2015. године ради као асистент за француску књижевност на Департману за француски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу. Докторирао је на Филолошком факултету у Београду 2017. године са темом Стваралаштво српских списатељица прве половине XX века у контексту француске књижевности и културе. Од 2019. године ради у звању доцента.

13. Тим „Корњаче”

Тим „Корњаче” чине ученици двојезичног одељења Гимназије „Бора Станковић”: **Тијана Голубовић, Лука Живковић, Сава Јовановић и Тамара Цвејић.**

О ментору:

Марија Станчић Михајловић је професор Српског језика и књижевности Гимназије „Светозар Марковић” и Гимназије „Бора Станковић” у Нишу.

14. Тим „Хамлетовштина”

Тим „Хамлетовштина” чини група ученика Гимназије „Светозар Марковић” из Ниша: **Мина Комадина, Илија Тотев-Јовић, Андреј Виденовић и Теодора Митровић.**

– *Бити или не бити?*

– *Бити!*

Успели смо да се за један дан упознамо, осмислимо и реализујемо идеју!

О менторима:

Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић су професори предмета Српски језик и књижевност у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу.

15. Тим „Свици”

Мина Јовановић је ученица четврте године енглеско-билингвалног одељења Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. У слободно време воли да путује, чита и проводи време с пријатељима.

Анастасија Шћекић је ученица четврте године енглеско-билингвалног одељења Гимназије „Светозар Марковић”. Поред књижевности, има интересовања за биологију и воли да путује и упознаје нове крајеве.

Софија Станојевић је ученица друге године француско-билингвалног одељења Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. У слободно време воли да чита класике, свира кла-

вир и јаше коње. Интересују је биологија и хемија.

О менторима:

Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић су професори предмета Српски језик и књижевност у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу.

16. Тим „Баснословци”

Лара Тајем, ученица друге године природно-математичког смера Гимназије „Бора Станковић” у Нишу. Аутор је научног рада на тему „Хасанагиница – марионета патријархалног друштва”. Полазник је овогодишњег Лингвистичког курса одржаног у Тршићу. У слободно време воли да чита, путује и учи стране језике.

Ива Марковић, ученица другог разреда природно-математичког смера Гимназије „Бора Станковић” у Нишу. Свира гитару и путује. Слободно време користи за учење страних језика и упознавање нових култура.

Никола Анђелковић, ученик друге године рачунарског смера Гимназије „Бора Станковић” у Нишу. У слободно време се бави дигиталним цртањем и илустрацијама. Испробао се у писању прича.

Димитрије Голубовић, ученик друге године рачунарског смера Гимназије „Бора Станковић” у Нишу. У слободно време воли да чита.

О менторима:

Нађа Ђорђевић и др Данијела Петровић су професори Српског језика и књижевности у Гимназији „Бора

Станковић” у Нишу.

17. Тим „Рониоци”

Лазар Костић, ученик треће године природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Највише воли књижевност, биологију и хемију. Амбициозан је и непредвидив, оптимистичан и увек спреман да учествује у друштвеним активностима.

Наталија Милосављевић, ученица треће године природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Бави се плесом.. Слободно време проводи са пријатељима и ужива у читању књига.

Дуња Цекић, ученица треће године природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Ужива да слуша музику, слика и повремено пише. Једна од њених песама налази се у књизи „Сто младих талената нишавског округа”. Изражава велико интересовање за биологију и хемију. Свира виолину.

Милица Јовић, ученица треће године природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Екстровертна, дружељубива и амбициозна. Учесница многих научних фестивала и размена ученика. У слободно време воли да чита, црта и да се дружи са пријатељима.

О ментору:

Бранкица Вељковић, професор српског језика и књижевности у Гимназији „Светозар Марковић” и ЕТШ „Никола Тесла” у Нишу. Аутор збирке песама „Пупољак трешње у срцу”, објављивала поезију у разним књижевним часописима. Члан редакције веб магазина „Инсп.”. Поред

редовних активности водила је и драмску секцију Гимназије „Светозар Марковић”. Подстиче критичко мишљење и креативност код својих ученика. У педагошкој пракси одани је следбеник идеја приказаних у књизи „Слободна деца Самерхила”.

18. Тим „Економско перо”

Емилија Маринковић – ученица трећег разреда Економске школе. Учествоје у многим школским активностима, бави се активизмом, предузетништвом и члан је литерарне секције. Има широка интересовања, а у слободно време је заокупљена креативним радом. Воли уметност и програмирање. Интересује је друштвене науке и језици. Људи је често описују као доброг говорника.

Исидора Милошевић – ученица је трећег разреда Економске школе у Нишу смер економски техничар. Чланица је литерарне и новинарске секције. У слободно време воли да црта, слика, кува и учи енглески језик.

Милица Вељковић – ученица треће године општег смера Економске школе у Нишу. Чланица је литерарне и драмске секције која у слободно време воли да чита, путује и учи стране језике.

Наталија Јовановић – ученица трећег разреда Економске школе у Нишу, смер економски техничар. Чланица је литерарне и новинарске секције. У слободно време воли да путује и проводи време у природи и са својим пријатељима. Ужива да чита књиге из области психологије и истражује о вербалној и невербалној комуникацији.

Тијана Ђорђевић – ученица је првог разреда Економске школе у Нишу. Чланица је литерарне секције. У слободно време воли да црта, чита, пише и учи о новим ствари-

ма. Пише песме и приче. Учесница је бројних литерарних конкурса и добитница многих похвала и награда. Најдраже међу њима су јој диплома и златна медаља на конкурс у Народне библиотеке из Ниша.

О ментору:

Оливера Аризановић је наставница Српског језика и књижевности у Економској школи у Нишу. У раду са својим ученицима остварила је бројна национална и међународна признања и награде. Сарађивала је и координирала у више националних и међународних пројеката у области предузетништва и образовног лидерства, аутор је неких од њих. Аутор је и програма стручног усавршавања. Водитељ и модератор бројних догађаја, књижевних вечери, трибина и радионица; аутор књижевних текстова и текстова књижевне критике; сарадник на изради неколиких монографија; аутор веб страница... Била је један од уредника студентског алманаха Срицање узлета, који је био публикација Групе за српски језик и југословенске књижевности Филозофског факултета у Нишу.

Друга прича

1. Тим „Врање”

Ивана Јовановић је ученица четвртог разреда Гимназије „Бора Станковић” у Врању. Похађала је ОШ „Вук Караџић”, такође у Врању. Учествовала је на рецитаторском такмичењу, али није победила, што је њој мање битно јер се води геслом: „Важно је учествовати, а не победити”. Воли да чита и пише. До сада је написала више песама које нису објављиване, за сада. Што се тиче учествовања у писању, овај пројекат јој је први у биографији, али, каже, сигурно не и последњи.

Емилија Трајковић ученица је четвртог разреда Гимназије „Бора Станковић” у Врању. Похађала је ОШ „Бора Станковић” у селу Тибужде (околина Врања). Велику љубав гаји према писању и књижевности. Међутим, никада није имала храбрости да било шта објави. Учествовала је на многим рецитаторским такмичењима и на „Књижевној олимпијади”.

И **Владица Тасић** ученик је четвртог разреда Гимназије „Бора Станковић” у Врању. У слободно време воли да пише. Једна његова песма је објављена. Неколико пута је учествовао на такмичењима рецитатора и два пута освојио прво место.

О ментору:

Нела Димитријевић је професор српског језика и књижевности у Гимназији „Бора Станковић” у Врању. Рођена је 1969. године у Трстенику. Основну школу и Гимназију

завршила је у Врању, а потом Филозофски факултет у Нишу, 1994. године. Првих 20 година радила је у два локална електронска медија, као новинар, лектор и уредник, а у периоду од 2014. до 2016. године била градски већник за културу, информисање и вере. Од 2016. године ради у Гимназији „Бора Станковић” у Врању. Аутор је књиге „Трагови историје”, настале на основу циклуса телевизијских историјских емисија 2006. године и коаутор књиге „Знамените личности врањске Гимназије” објављене 2021. године.

2. Тим „Сумњива Лица”

Лука Цветковић (25. 2. 2004) ученик је четвртог разреда Медицинске школе у Ћуприји. Након година свакојаких искустава, било опипљивих или мисаоних, схвата како свако ко иоле има другачији приступ било којој сфери живота, па и књижевности, бива осуђен на осуду. Свестан да се налази у свету интереса, и сам прихвата неке стеге модерног доба, али и даље са границом моралности, ужасаван свакодневним стереотипним призорима.

Петра Јеремић (23. 6. 2003) ученица је четвртог разреда Медицинске школе у Ћуприји. Похађала је основну школу „Љубиша Урошевић” у Рибару. У слободно време кроз лирику и писање испољава своје најдубље емоције. Иза себе има неколико необјављених љубавних, рефлексивних и родољубивих песама.

Теодора Живковић (22. 1. 2004) ученица је четвртог разреда Медицинске школе у Ћуприји. Учествовала је у такмичењу „Књижевна олимпијада” и у основној и у средњој школи и постигла значајне успехе. После много година тражења себе, схватила је да у будућности жели да постане лекар због своје пожртвованости.

О ментору:

Биљана Бошковић-Мутавцић је професор српског језика и књижевности у Медицинској школи у Ћуприји и ОШ „Ђура Јакшић” у Ћуприји . Рођена је 1978. године у Београду. Основну школу је завршила у Јагодини. Била је ученик Медицинске школе у Ћуприји , а потом је студирала на Филозофском факултету у Нишу од 1997. године. У просвети ради од 2003. Велики је заљубљеник у свој позив и максимално се труди да љубав према књижевности и матерњем језику пренесе ученицима. Своју креативност и иновативност у раду остварује кроз организовање различитих радионица.

3. Тим „Чувари будућности”

Тим „Чувари будућности” чине **Ђуња Соколовић, Млађана Живадиновић, Јована Величковић и Сара Стојановић.**

Студенти смо треће године Србистике Филозофског факултета у Нишу. Символика имена нашег тима лежи у томе што је сваки члан свестан одговорности коју доносе ове студије, а то је неговање књижевне и културне традиције. Док Млађана и Ђуња посебну инспирацију налазе у изучавању књижевних предмета, Сара и Јована имају више склоности ка језичким предметима. Наша група се непрекидно развија – делимо своја интересовања и сазнања из различитих србистичких области. Жеља нам је да једно дана нађемо своје место у сфери књижевности, просвете или лектуре. Round Robin пројекат писања заједничке приче пружио нам је прилику да љубав према писању искористимо на креативан начин и тиме дамо пример талентованим

младим људима.

4. Тим „Вјештице”

Катарина Миленковић (21. 1. 1997), **Александра Пејић** (26. 4. 1997) и **Мирјана Митровић** (28. 12. 1997) студенткиње су Србистике на Филозофском факултету Универзитета у Нишу. Љубав према уметности одвела их је најпре на студије, чиме су отвориле врата другачијем типу уживања у књижевности и образовању, а потом се уткала и у све остале аспекте живота. Слободно време најрадије проводе читајући, пишући, уживајући у музици, друштву, дугим шетњама и разговорима.

О ментору:

Кристина Митић доктор је књижевних наука и универзитетски наставник српске и компаративне књижевности.

5. Тим „Без лимита”

Сања Стевановић, Никола Михајловић и Душан Петровић су студенти Србистике и део редакције Електронског часописа „Без лимита”, по ком њихов тим и носи назив. Разлог да се прикључе овом пројекту проналазе у томе што он руши лимите, чиме се подудара са мисијом самог часописа. Иако имају различите књижевне афинитете, овакав пројекат је доказ да различитости могу да изнедре компактну целину.

6. Тим „Free lancer”

Андријана Николић је ванредна професорица Универзитета у Цетињу. Предаје предмете из области јужнословенске књижевности од авангарде до постмодерне и свјетске књижевности од реализма до постмодерне. Са одушевљењем се прикључила овом сјајном пројекту.

7. Тим „Шљокице”

Гања Николић, Анђела Стевановић и Давид Петровић су студенти четврте године Србистике и у овај пројекат су се укључили зато што воле да раде на креативним пројектима, ваннаставним активностима, а првенствено из љубави према писању. Сматрају да им овај пројекат доноси нови изазов у писању и радо су се одазвали. Име „Шљокице” одабрали су зато што кажу да сијају позитивном енергијом, ентузијазмом, а у души су шарени као шљокице.

8. Тим „Укор”

Тим „Укор” чине **Вера, Јана, Јелена и Слађана**. Студенти су мастер студија Учитељског факултета Универзитета у Београду, на смеровима за образовање учитеља и васпитача.

Вера Јеловац завршила је основну школу и Гимназију „Светозар Марковић” у Новом Саду. Дипломирала је на Учитељском факултету у Београду, где похађа мастер академске студије. Од свих хобија најсигурнија је у хеклању, јер нема с ким из окружења да се пореди, као и у прављењу мимова зато што су Фејсбук пријатељи увек добронамерни. Хобији у којима је несигурна су: свирање виолончела (зато

што се лако провали да немаш појма), писање (зато што се олако каже да немаш појма). Има породично низак притисак и склоност ка алергијама.

Јана Милисављевић је студент Учитељског факултета Универзитета у Београду. Своје слободне дане проводи покушавајући да одговори на питања ко је заправо и шта (не) воли. За сада сигурно зна да не воли да пише биографију, али воли живот, од зеленог изданка и првог плача до пања и вечне тишине. Тренутно је на студентској размени у Кракову где се усавршава.

Јелена Бијуклић има двадесет две године и студент је мастер студија на Учитељском факултету у Београду. Медицина је наука коју је прво заволела, због чега је и уписала средњу медицинску школу, а током ње открила и знања из психологије, која су је подстакла да се томе у наредним годинама посвети. На факултету јој се пробудила жеља да истражује педагогију, исправне и креативне начине деловања на дечији развој, као и да се посвети књижевности за децу и у оквиру ње темама о којима се врло мало пише и говори, као што је приказ смрти у књижевности за децу и младе. Слободно време посвећује личном и професионалном усавршавању, дугим шетњама и гледању комичних представа.

Слађана Живковић има двадесет две године и тренутно је на мастер студијама Учитељског факултета. Ради у вртићу, а један од хобија јој је прикупљање дечијих, неки би рекли извала, али чини се да је прикладније драгоцених мисли. Управо је рад са децом тај који је мотивише да пружи све од себе да би се остварила на више различитих поља – како дајући допринос свету науке тако и у областима уметности: сликању, плесању, певању и писању. Читање књига, гледање филмова и, пре свега, разговори са људима које воли чине је задовољном.

О ментору:

Бојан Марковић, доцент је на Учитељском факултету у Београду, на предметима Методика наставе српског језика и књижевности I и II. Његова докторска дисертација се бави поезијом и поетиком авангарде за децу и младе. Пише књижевну критику, есеј и поезију. Коауторски је објавио хрестоматију текстова о лектури и читању Пикник за Ирму (2017), као и песничку књигу Риба која је прогутала свет (Награда „Млади Дис”, 2013).

9. Тим „САЈ”

Тим „Сај” чине ученици специјализованог одељења за математику Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу (отуд и име „САЈ”, јер потиче од надимка Специјалци који поносно носе, односно жаргонске скраћенице за Специјалне антитерористичке јединице).

Сташа Раденковић има седамнаест година, освајала је награде на државним и окружним такмичењима из физике, бави се волонтирањем и јапанском мисаоном игром, гом. У слободно време воли да чита романе, слика и дружи се са пријатељима.

Гаврило Марковић, уз редовну наставу у овом одељењу, успешно похађа и „Средњу музичку школу” у Нишу, како сам каже, практикује повремено црткање, пискарање текстова, компонује, а уз пут осваја награде на такмичењима.

Анрија Живадиновић, иако пре свега математичар, велики је љубитељ књижевности и других друштвених наука. До сада је освајач два злата и једног сребра на међународним олимпијадама из математике, физике и хемије. Предан је свом самоусавршавању и напредовању.

О ментору:

Александра Вучевски Ђорђевић, дипломирани филолог за српски језик и књижевност, наставник у Гимназији „Светозар Марковић” и Трговинској школи у Нишу.

10. Тим „Хибрис”

Емилија Ђорић, рођена 19. 7. 2003. у Нишу. Ученица је Интернационалне матуре у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу. Први пут се опробала у писању приче. У слободно време воли да се шета поред реке Нишаве и да чита.

Јована Милојковић, рођена 18. 10. 2003. у Нишу. Ученица је билингвално француског одељења у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу. Слободно време проводи читајући криминалистичке романе.

Неда Стојановић, рођена 4. 12. 2003. у Нишу. Такође је ученица Интернационалне матуре у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу. Неда и Емилија су ишле заједно у исту основну школу. Слободно време проводи са другарима.

Кристина Ристић, рођена 1. 8. 2003. у Београду. Ученица је Интернационалне матуре у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу. Одмалена воли да пише приче. Слободно време проводи читајући и са другарима.

О ментору:

Професор **Сара Немат** рођена је у Нишу, где је завршила основне студије Србистике и мастер Филологије. Запослена је у Гимназији Светозар Марковић у Нишу, где предаје предмет Књижевност у оквиру програма Интернационалне

матуре. Докторанд је Филозофског факултета у Нишу за ужу научну област Стара српска књижевност. Једно време радила је на Филозофском факултету као демонстратор на предметима из области старе српске књижевности. Члан је Међународног центра за православне студије и Центра за црквене студије, под окриљем Универзитета у Нишу, као и Центра за савремена филолошка проучавања младих истраживача, при Филозофском факултету у Нишу. Аутор је неколико научних радова објављених у реномираним часописима.

11. Тим „Агапе”

Зашто баш „Агапе”?

Иако је појам с временом постао симбол универзалне љубави, његово првобитно значење односило се на гозбу љубави. Циљ таквих гозби било је окупљање породице и пријатеља. Пошто је Дом ученика средњих школа у Прокупљу управо таква заједница, име тима се само наметнуло.

Јована Ивковић, седамнаест година, ученица је трећег разреда Медицинске школе „Др Алекса Савић”. У слободно време воли да чита и ужива у слушању музике. Борац је за истину и одан пријатељ.

Миљана Ивковић има шеснаест година и ученица је друге године Гимназије у Прокупљу. Воли романе. Хоби јој је фотографисање. Себе у будућности види као власника или радника неке ИТ компаније.

Да ли ће прича одрасле жене бити додељена само њеној деци, унуцима, а можда и каснијим генерацијама, одлучује једна девојчица док је још увек мала. Зато што та девојчица има тек четрнаест година, и даље не зна шта ће дати, а шта задржати од тренутка када ју је мајка први пут држала у наручју и рекла: „Зваће се **Ева**, слаже се уз **Ацемовић!**” И

ето сада, мали број година касније, Ева своју реалну срећу проналази у речима између две корице. То је њен свет, свет у коме се не осећа да је друге очи осуђују, јер то је њена истина. Зато ће задржати себе у својим одајама, са четкицом у рукама, док у позадини слуша мелодије нечије реалне среће.

Исидора Вукадиновић је ученица Медицинске школе „Др Алекса Савић” у Прокупљу. Себе проналази у поезији, воли да је пише јер је то испуњава. Све своје емоције преноси на папир. Каже да је он увек ту да саслуша. Учествовала је на Фестивалу љубавне поезије у Сомбору и на многим литерарним конкурсима у школи и дому и ту постизала сјајне резултате. Њена жеља је да после завршене средње школе упише управо Србистику у свом родном граду Нишу.

О ментору:

Драгана Прибановић Арсић, мама једног тинејџера, дипломирани је филолог за српски језик и књижевност, васпитач у дому ученика и лектор. Енергију црпи из књига и породичних путовања. У свом вишегодишњем васпитно-образовном раду упознала је средњошколце из више углова, радећи са њима у учioniци и у дому, али изнова бива одушевљена њиховом креативношћу и способношћу промишљања. Поносна је на ученике својих секција који су добитници више регионалних и републичких награда на такмичењима домова.

12. Тим „Сврљиг”

Јана Павловић, завршила ОШ „Добрила Стамболић” у Сврљигу и нижу музичку школу клавирског смера. Ученица је првог разреда гимназије у СШ „Душан Тривунац

Драгош” у Сврљигу и средње музичке школе теоретског одсека у Нишу. Иза себе има победу на републичком такмичењу „Књижевна олимпијада”, као и победе на регионалним такмичењима из области граматике и историје. У слободно време пише приче и есеје, чита књиге, пева и свира. Њен рад је ушао у антологију савремених књижевних форми.

Мина Никодијевић, завршила ОШ „Добрила Стамболић” у Сврљигу. Ученица је првог разреда гимназије у СШ „Душан Тривунац Драгош” у Сврљигу. Иза себе има три победе на смотрема рецитатора, као и неколико победа из области хемије, математике и информатике. У слободно време воли да пише песме и црта. Такође би желела да једног дана изда збирку својих песама.

О ментору:

Марко Ђорђевић, дипломирани филолог за енглески језик и књижевност, а дипломирао је на Филозофском факултету у Нишу. Његова професија је наставник енглеског језика у средњој стручној школи „Душан Тривунац Драгош” у Сврљигу.

13. Тим „Клише”

Јована Цакић, Тамара Никодијевић и Јован Ђорђевић као чланови и представници часописа „Клише” изабрали су да учествују у овом пројекту јер мисле да је *Round Robin* занимљив изазов на нивоу креативности и писања. Студенти су друге године Србистике Филозофског факултета у Нишу.

14. Тим „Странци”

Сара Петровић је ученица 4. разреда билингвално енглеског одељења Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Воли да путује, а слободно време проводи са пријатељима и породицом.

Иван Миленовић је ученик 4. разреда друштвено-језичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Увек је отворен за нова познанства, искуства и авантуре.

Тара Стојковић је ученица другог разреда природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. У слободно време воли да буде с пријатељима, чита или слуша музику.

Наталија Новковић је ученица друге године природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Воли и често путује са неком добром литературом у рукама.

О менторима:

Маја Димитријевић и **Марија Станчић Михајловић**, професори предмета Српски језик и књижевност у Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу.

15. тим „Полиглоте”

Ивона Вељковић је ученица другог разреда природно-математичког смера Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. У слободно време бави се сликарством и креативним писањем. Иза себе има бројна републичка и међународна признања у сликарству, као и републичке награде у области књижевности.

Доротеја Петковић (Дор) ученица је четвртог разреда природно-математичког смера на француском језику Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Учествовала је на многим пројектима везаним за школу и ван школе, као и на такмичењима из српског. Тренира одбојку и похађа часове француског.

Наталија Пантић (Пантићева) ученица је четвртог разреда природно-математичког смера на француском језику Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Учествовала је на многобројним пројектима и разменама са ученицима из других држава. Своје слободно време најчешће проводи тренирајући.

Софија Ристовић (Лор) ученица је четвртог разреда природно-математичког смера на француском језику Гимназије „Светозар Марковић” у Нишу. Воли да учествује у разним школским активностима и пројектима, а у слободно време учи стране језике и глуми.

О менторима:

Маја Димитријевић и Марија Станчић Михајловић, професори српског језика и књижевности, Гимназија „Светозар Марковић” у Нишу.

16. тим „Артем”

Тим „Артем” чине **Мина, Ана, Аница и Вишња**. Све четири бораве у популарном „Артему”, Дому ученика средњих школа Крагујевац. Осим тога повезује их Новинарска секција, чији су активни чланови.

Мина Стојковић има 17 година, воли да се дружи са људима и мало више са животињама. Цени искреност и ло-

јалност. За себе каже да је друштвена, комуникативна и тврдоглава. Ученица је 3. разреда Друге крагујевачке гимназије.

Ана Миливојевић похађа трећу годину специјализованог филолошког одељења Друге крагујевачке гимназије. У слободно време воли да чита књиге, гледа серије и иде у биоскоп.

Аница Манојловић је ученица 4. разреда Друге крагујевачке гимназије. Занима је лингвистика и већ годинама се аматерски бави поезијом. У току је припрема њене прве збирке песама.

Вишња Милошевић је ученица 4. разреда Прве крагујевачке гимназије. Жели да студира хемију и њен највећи сан је да једног дана буде научник. Слободно време испуњава читањем и писањем. За крај истиче да воли своју васпитачицу!

О менторима:

Иванка Крајишник и **Александра Стојиљковић Милојевић**, професорке Српског језика и књижевности, које су наставу замениле васпитањем. Љубав према књижевности негују кроз рад Новинарске секције, Читалачког клуба и књижевне радионице.

17. Тим Клуб књижевних стваралаца Десете гимназије „Михајло Пупин”

Сергеј Ристановић, рођен је 2. 2. 2007. године у Београду. Датум рођења и име крштења, као и породица у којој је растао и снажан предачки архетип учинили су да од малена испољи снажан карактер, борбеност, правдољубивост и велику љубав према своме роду, као и чврсту веру у тради-

ционалне вредности. Уместо успаванки, слушао је стихове „Горског вијенца” које му је мајка уз узглавље рецитовала, а деда, који му је био узор и ослонац, попут славјанског динарског дива, научио га је лекцијама човекољубља и части. Упркос великој љубави у којој је одњихан и којом је и данас окружен, рано је схватио да живот не чине само лепе ствари, већ да је такође препун боли и невољних растанака, али да је, упркос свему, важно остати свој и борити се даље. Основну школу „Драган Лукић” у Београду завршио је са одличним успехом, као носилац Вукове дипломе и бројних награда и признања са такмичења из математике, физике и историје. Од малена је исказивао свој дар за беседништво, а медији и информативни програм били су, уз геополитику, увек у епицентру његових интересовања. Активно је учествовао у припреми српског издања књиге „Хибридни рат: теорија и пракса”, познатог руског аналитичара, проф. др Игора Николајевича Панарина. Верује да ће му школовање у Десетој гимназији „Михајло Пупин”, коју тренутно похађа, трасирати пут ка остваривању његових снова.

Татијана Минић рођена је 5. 10. 2006. године у Аугсбургу у Немачкој. Завршила је Основну школу „Милан Ракић” у Београду, а сада је ученица Десета гимназије „Михајло Пупин”. Учествовала је у манифестацији „Читалачка значка” 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. Године. Освојила је више првих награда на литерарним такмичењима „Пријатеља деце Новог Београда”, „Мој крај приче”, „У част Драгану Лукићу – Лукићев лист”, „Нећу да бригам, хоћу да де играм”, „Ђачки песнички сусрети”.

О ментору:

Кристина Павловић Рајић, рођена је у Београду

1976. године, где и данас живи. Завршила је Групу за српску књижевност и језик на Филолошком факултету у Београду. Од 2001. године, с прекидима, била је наставник у Хемијско-прехрамбеној технолошкој школи у Београду, а од 2013. године је наставник у Десетој гимназији „Михајло Пупин” у Београду.

Поезију, кратке приче и есеје објављује од 2017. године у „Новој Зори”, „Књижевним новинама”, „Драми”, „Савременику”, „Суштини поетике”, „Бдењу”, у „Новом погледу” у Санкт Петербургу (препеви на руски језик)... Поезија јој је заступљена у многим зборницима, као и на сајтовима: Књижевна радионица „Кордун”, „Поезија суштине”, „Стање ствари”... Објавила је збирке песама *Разгрљен круг* (Галаксијанис, Ниш, 2018) и *Лепеза* (Галаксијанис, Ниш, 2019).

Добитница је више награда за књижевни и менторски рад, између осталих: Прве награде за песму „Пертле” на „Сремскокарловачким песничким бродовима” (2021), Прве награде за песму „Треба ми реч” на Међународном конкурс за професоре књижевне ствараоце „Бљесак 2” (2020), Прве републичке награде за литерарну секцију (2021), Друге републичке награде за школски часопис „Пипета и бирета” (2011), више награда за школске позоришне представе у периоду 2015–2018. године.

Члан је Удружења књижевника Србије.

Приређивачке напомене

Приређено дело назвали смо по пројекту у оквиру којег је настало, не само из жеље да и на тај начин сачувамо сећање на једну занимљиву и креативну сарадњу ученика, студената и наставника већ и настојећи да читаоце подстакнемо да се „умреже” са јунацима наших прича кроз дописивање својих наставака, рукаваца или именовањем њихових одељака.

Приликом приређивања и лекторисања прича радили смо искључиво техничке и правописне корекције, чувајући аутентичност рефлексije и израза колективног аутора.

Паратекстуални елементи (предговори и биографије учесника и ментора) садрже званичне информације које су приређивачи збирке прича формирали у виду званичних извештаја о одржаним културним догађајима, објављеним на сајту Филозофског факултета Универзитета у Нишу (<https://www.filfak.ni.ac.rs/>), уз поштовање ауторских и менторских предлога у вези са навођењем и редоследом навођења њихових биографских података.

Колективни аутор
УМРЕЖАВАЊЕ КЊИЖЕВНОШЋУ

Две приче

Издавач

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

За издавача

Проф. др Наталија Јовановић,
декан Филозофског факултета у Нишу

Лектура и коректура

Приређивачи

Дизајн корица

Дарко Јовановић

Прелом

Доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић

Формат

14,5 x 20,5 cm

Штампа

Scero Print

Тираж

150

ISBN-978-86-7379-592-8

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32(082.2)

УМРЕЖАВАЊЕ књижевношћу : две приче / Колективни аутор [Јана Голубовић ... и др.] ; [приређивачи Мирјана Бојанић Ћирковић ... и др.]. - Ниш : Филозофски факултет, 2022 (Ниш : Scero Print). - 139 стр. ; 21 cm

Тираж 150. - Стр. 16-20: Како смо се умрежавали књижевношћу / приређивачи. - Стр. 21-26: О недељи Департамана за србистику / приређивачи. - Биографије аутора и ментора: стр. 103-137.

ISBN 978-86-7379-592-8

1. Голубовић, Јана, 2001- [аутор] 2. Бојанић Ћирковић, Мирјана,

1985- [уредник]

COBISS.SR-ID 66112521

